Засновник: Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського.
Видається з 01.01.1998 р. Виходить двічі на місяць.
Головний редактор М. Закіров, д-р політ. наук, заввідділу політологічного аналізу. **Редакційна колегія**: Л. Чуприна, канд. наук із соц. комунікацій, заввідділу оперативної інформації, Т. Дубас, канд. наук із соц. комунікацій, заввідділу синтезу соціокультурних мережевих ресурсів. Комп'ютерний дизайн: Г. Булахова.
Адреса редакції: НБУВ, Голосіївський просп., 3, Київ, 03039, Україна. Тел. (044)524-25-48, (044)525-61-03. E-mail: siaz2014@ukr.net, www.nbuviap.gov.ua.
Ідентифікатор медіа R30-01101

Україна: події, факти, коментарі

Інформаційно-аналітичний журнал

№ 20 2026

ЗМІСТ

Коротко про головне

Звернення Президента України В. Зеленського ……...3

Зустріч Президента України В. Зеленського із Прем'єр-міністром Данії М. Фредеріксен у Копенгагені……..4

Аналітика

Політичні акценти

Закіров М.
Візити Президента України В. Зеленського до Берліна і Мадрида: зустрічі, заходи, результати……5

Тарасенко Н.
Болгарія після президентських виборів: перспективи відносин з Україною в оцінках експертів……...11

Потіха А.
Перші оцінки результатів проміжних виборів у США……19

Аулін О.
Стамбульські домовленості: нові перспективи українсько-турецького союзу……..…….26

Наука – суспільству

Основні напрями діяльності НАН України…….32
Сучасні дослідження та розробки академічної науки……....39
Міжнародне співробітництво у галузі освіти і науки…….50

Проблеми розвитку соціальних комунікацій

Желай О., Аксьонова Н., Терещенко І.
Трансформація форм і напрямів роботи бібліотек у територіальних громадах у складних умовах сьогодення ……54

До уваги дерслужбовця

Христенко І.
Нові надходження біобібліографічних видань до Відділу науково-бібліографічної інформації НБУВ……...66

Коротко про головне

Звернення Президента України В. Зеленського

«Наша переговорна група вже в Еміратах, завтра перша зустріч», – зазначив Президент України.

«Шановні українці, українки!

Провів сьогодні Ставку, були на Ставці також представники прифронтових регіонів: Харків був, Херсон, Дніпро, Суми, наша Донеччина. Також взяв участь мер Києва. Ключові урядовці, військове командування. Багато, дуже багато питань, які треба вирішити для тих областей, для тих міст і для тих громад, яким найважче через всі ці російські удари. Ми детально обговорили виклики через російську операцію проти наших мостів і енергомережі – Росія намагається роз'єднати Україну по Дніпру й максимально зіпсувати життя людей, життя наших міст і сіл. Щотижня оновлюємо заходи протидії, і важливо, щоб усі рівні влади – центральної, місцевих – були ефективними в захисті людей. Кабінет Міністрів України готовий вирішувати питання, які на місцях не вирішувались, і державні ресурси можемо додати там, де це потрібно. Всі роки цієї війни ми проходимо саме так – ми закриваємо дефіцити, ми шукаємо й постачаємо необхідні речі: зброю передусім, обладнання, необхідні ресурси, зокрема енергетичні. Влада на центральному рівні завжди допомагає, і треба, щоб на рівні громад, на рівні областей було зроблено те, про що ми домовлялись і що визначено всіма планами стійкості.

Напередодні говорив з У. фон дер Ляєн, і я дуже вдячний Урсулі за підтримку, за розуміння. І буде додаткова підтримка, допомога від Євросоюзу. Параметри цієї допомоги готує Прем'єр-міністр України разом із представниками Єврокомісії. Має бути посилення, зокрема, й логістики, транспортних перевезень, які Росія намагається заблокувати, – нашої енергетики, здатності наших людей пройти цю зиму. Ми говоримо з країнами-партнерами у двосторонньому порядку, цього тижня будуть ще відповідні зустрічі. І будуть оборонні пакети, ми готуємо їх саме зараз. І потрібен політичний прогрес для України у відносинах із Європейським Союзом: ми маємо відкрити до кінця року всі кластери в перемовинах про вступ України в ЄС – це абсолютно реалістично, це ціль – та робити наступні потім вже кроки. Я хочу подякувати всім нашим партнерам у Євросоюзі, хто нас підтримує.

Я говорив із Прем'єр-міністром Індії, поінформував про підготовку тристороннього формату: Україна, Америка, Росія. Наша переговорна група вже в Еміратах. Завтра – перша зустріч. Будуть також партнери з Європи, і з ними – окремі формати будуть, які всі мають призвести до одного – наблизити реальний мир. Ми дуже цінуємо підтримку кожної країни. Індія давала пропозиції щодо продовольчої безпеки, які, на жаль, не були підтримані російською стороною. І зараз в Абу-Дабі на зустрічах наша команда буде

пропонувати деескалаційні кроки, має бути розуміння, як організувати тристоронній формат на рівні лідерів, щоб реально чесно закінчити цю війну. Мир потрібен. Гарантії безпеки потрібні. І справжні ресурси для відновлення України після війни потрібні.

Ще кілька речей.

Була на Ставці доповідь Головнокомандувача Збройних сил М. Драпатого про наші позиції на фронті. Зараз українські військові справді посилюють українські переговорні позиції: кожне завдання, яке повністю виконане, кожна оборонна операція, яка додає Україні сил і результатів, посилює Україну, і передусім посилює нас в перемовинах. Цими днями наші захисники, захисниці забезпечують і рекордні результати у знищенні російських окупантів: у Росії рекордні втрати на фронті – щодобові та щотижневі. І працюють і українські далекобійні санкції. Ми цілком справедливо відповідаємо Росії на її війну й доводимо, що війну потрібно завершити. Росія може це зробити – завершити свою війну. Важливо, щоб Америка саме в цьому переконувала Росію.

І цей тиждень в Україні – пленарний. На порядку денному важливі законопроєкти, які мають значення для нашої європейської інтеграції України, для фінансування нашої держави й для боротьби з корупцією. І є мій законопроєкт, який забезпечує Україні рух у приєднанні до Організації економічного співробітництва та розвитку. Це група найбільш сильних економічно й соціально країн, і Україні треба бути партнером саме з такими державами й мати саме такі принципи. Я прошу парламентарів бути результативними й підтримати законопроєкти, які є на цей тиждень.

Слава Україні!» ***(Офіційне інтернет-представництво Президента України (http://www.president.gov.ua). – 2026. – 9.11).***

Зустріч Президента України В. Зеленського із Прем'єр-міністром Данії М. Фредеріксен у Копенгагені

Данія виділила новий оборонний пакет для України на 645 млн євро – результати зустрічі В. Зеленського та М. Фредеріксен.

Це кошти на закупівлю ударних безпілотників, зокрема й українського виробництва, амуніції для F-16, а також на українські дрони-перехоплювачі та ініціативу PURL. «Дуже вчасне та вагоме посилення, якраз коли Росія проводить свою балістичну операцію проти нашої енергетики, водопостачання, тепла і всього, що формує нормальне життя», – наголосив В. Зеленський.

Лідери обговорили й додаткову гуманітарну підтримку. Напередодні четвертої річниці звільнення Херсона від росіян є також рішення Данії підтримати наших людей саме на Херсонщині. Данія виділила енергетичний пакет на 20 млн євро для цього регіону. «Дуже важливо, що Данія фокусується

на безпосередній підтримці наших громад. Багато зроблено на Миколаївщині завдяки цим зусиллям. Розраховуємо, що вони продовжаться», – зазначив Президент.

Також під час зустрічі говорили про результати співпраці України й Данії у форматі "Drone Deal", розвиток спільних виробництв і роботу над антибалістичною програмою "FREYJA". Цього року Данія виділила 100 млн дол. на закупівлю українських дронів та іншого озброєння в межах Drone Deal. Зі свого боку, Україна поділиться з данськими партнерами досвідом використання саме цієї зброї.

В. Зеленський подякував М. Фредеріксен, уряду й парламенту Данії та всьому данському народові за незмінну підтримку, справді сильні рішення та лідерство в захисті життів і цінностей ***(Офіційне інтернет-представництво Президента України (http://www.president.gov.ua). – 2026. – 10.11).***

Аналітика

Політичні акценти

М. Закіров, заввідділу СІАЗ НБУВ

Візити Президента України В. Зеленського до Берліна і Мадрида: зустрічі, заходи, результати

Поточна політична ситуація як у світі в цілому, так і в окремих країнах потребує постійної дипломатичної роботи й активного спілкування з партнерами. Суспільні настрої у європейських країнах демонструють стійкий вектор на зростання популярності радикальних рухів – як правого, так і лівого спрямування, що загрожує втратою стабільності та вже демонструє свій деструктивний вплив у вигляді масових сутичок з поліцією і погромів у деяких країнах. У цих умовах ключовим завданням зовнішньополітичної діяльності є утримання уваги та подальший розвиток двосторонніх відносин України і європейських країн у сфері безпеки й оборони. Вагому роль у цьому процесі відіграють особисті контакти лідерів та активна участь Президента в міжнародних заходах. Черговим важливим кроком на шляху зміцнення партнерських відносин став візит В. Зеленського до Німеччини.

За повідомленнями відкритих джерел, Президент України 3 листопада прибув до Берліна. З огляду на безпекову ситуацію візит не було заздалегідь анонсовано. «Будуть зустрічі з канцлером і президентом Німеччини, президенткою бундестагу. Візьму також участь у цьогорічній Берлінській безпековій конференції. Найголовніше – наша дипломатична координація: важливі зустрічі попереду, зміцнення ППО та підтримка нашої енергетики. Саме це буде пріоритетом сьогоднішніх перемовин», – заявив В. Зеленський,

який уже зустрівся з Ф. Мерцом, про що стало відомо з трансляції зустрічі (URL: https://informator.ua/uk/zelenskiy-pribuv-do-nimechchini-z-neochikuvanim-vizitom-vzhe-zustrivsya-z-mercem). Спостерігачі окремо зауважують, що візит відбувається на тлі чергового зростання міжнародної активності щодо перемовин про завершення війни. До певної міри можна припустити, що лідери також скористаються нагодою по гарячих слідах скоординувати свої позиції з огляду на підсумки проміжних виборів у США.

Про результати переговорів В. Зеленський і Ф. Мерц повідомили на спільній пресконференції. За словами Президента України, він поінформував канцлера про ситуацію в Україні та на фронті, зокрема про російські удари по енергетичній інфраструктурі, містах і селах. В. Зеленський подякував Німеччині за військову допомогу, підтримку української енергетики і внесок у стійкість держави. Однією з головних тем переговорів стало подальше посилення української ППО. Зокрема, ішлося про забезпечення України ракетами PAC-2, PAC-3 та IRIS-T. Також сторони обговорили новий пакет підтримки українського флоту винищувачів F-16, який, за словами В. Зеленського, важливий для захисту від російських атак, зокрема ударів «шахедами». Окремо Президент України анонсував підготовку зимового пакета допомоги від Німеччини (URL: https://espreso.tv/svit-zelenskiy-pribuv-do-nimechchini-na-berlinsku-bezpekovu-konferentsiyu).

Вагомим підтвердженням непорушності позиції ФРН і Європейського Союзу щодо підтримки України стала заява Ф. Мерца щодо можливого візиту Путіна на саміт G20 та обов'язкових умов перемовин. «Якщо Президент Трамп вирішить запросити російського президента, то треба говорити про Україну. Якщо ми маємо говорити про Україну, то Президент України має бути за столом, – наголосив канцлер Німеччини Ф. Мерц. – Якщо Україна буде за столом, то Європа також там буде» (URL: https://www.pravda.com.ua/news/2026/11/03/8061074).

Як бачимо, європейці не лише рішуче наполягають на власній участі в можливих переговорах, а й підкреслюють беззаперечність участі України в прийнятті рішень. Отже, зазначена єдність позицій цілком імовірно здатна вплинути на всіх учасників і сприятиме захисту спільних інтересів України та її європейських партнерів у параметрах майбутніх домовленостей.

Ще одним підтвердженням надзвичайної актуальності українського порядку денного у європейській політиці став заклик лідера німецької партії «Альтернатива для Німеччини» А. Вайдель до Ф. Мерца щодо обговорення події в Петропавлівській Борщагівці на Київщині. Зокрема, лідер АдН поширила допис норвезького політолога Г. Дізена, який транслює проросійські погляди. У публікації стверджувалося, що в будівлі Національної гвардії під Києвом нібито утримували понад 40 мобілізованих чоловіків. Також поширювалися звинувачення щодо катувань і загибелі 14-річного хлопчика (URL: https://censor.net/ua/n4031855). Активність відомих своєю проросійською позицією діячів поряд з уже встановленими фактами про

провокативний та організований характер самої події свідчить про першопричину інциденту. Прихильники Кремля намагаються роздмухати і винести на широкий загал проблему, навіть незважаючи на невідповідність фактів та замовний характер заздалегідь підготовленої вистави, у якій за «кращими» традиціями рашистської пропагандистської машини змішані реальність і вигадка. Отже, цей приклад підтверджує складність сучасного етапу розвитку внутрішньополітичної ситуації у європейських країнах у цілому. Праві, які у своїх євроскептичних та ізоляціоністських настроях орієнтуються на Москву, не цураються виступати в режисованих виставах і намагаються використати будь-яку, навіть найбільш цинічну можливість для критики влади й України.

З огляду на зазначені проблеми не випадковими та цілком обґрунтованими були попередження, які озвучив у своєму виступі на Берлінському безпековому форумі Президент України В. Зеленський: «Ми бачимо, що Росія вже визначилася. Вона вирішила, що мирна й об'єднана Європа – її ворог. І ця ситуація не зникне просто так за рік. Погляньте на військову інфраструктуру, яку Росія розбудовувала останніми роками. Хіба все це лише для України? Занадто масштабно, щоб бути тільки для України. Це спрямовано проти вас» (URL: https://www.pravda.com.ua/news/2026/11/04/8061143).

Крім того, у своєму виступі В. Зеленський підкреслив і важливу роль Німеччині для Європи, і небезпеку правих, що загрожує стабільності в країні та на континенті. Він закликав країну бути сильною, підкресливши, що від її рішень значною мірою залежатиме майбутнє європейської безпеки. «Надто багато залежить від того, у що вірить Німеччина і в кого вона вірить. Роль Сполучених Штатів у світі може стати ще меншою. Тому роль Європи у світі має стати ще більшою. І без Німеччини це неможливо. Без вас свобода неминуче програє. Свобода та безпека в Європі неможливі без вашої волі та вашої сили. У Європи немає альтернативи для Німеччини. Будь ласка, пам'ятайте про це», – заявив В. Зеленський (URL: https://www.obozrevatel.com/ukr/section-politics-news/news-rol-ssha-u-sviti-mozhe-zmenshytysya-zelenskyy-zaklykav-yevropu-posylyuvaty-vlasnu-spromozhnist-video-04-11-2026.html#goog_rewarded). Спостерігачі зазначили, що Президент України використав гру слів для підкреслення важливості моменту та зростаючу загрозу з боку проросійської АдН.

В. Зеленський окремо зупинився на ролі міжнародної підтримки для України. Він подякував США за допомогу, зазначивши, що без американської підтримки російські удари забрали б життя ще тисяч людей, а мільйони українців могли б стати біженцями. Водночас Президент України наголосив, що Україна не змогла б вистояти без підтримки Європи. «Якби не Європа, Україна б не вижила. Якби не Німеччина та інші європейські країни, якби не Євросоюз. Росіяни спалили б значно більше наших міст і сіл, якби не ваша допомога», – наголосив глава Української держави.

Окрему увагу Президент В. Зеленський приділив технологічній незалежності Європи, зокрема супутниковим системам зв'язку на зразок Starlink. «Ключове питання в тому, хто контролює кнопки ввімкнення та вимкнення», – наголосив він. Водночас звернув увагу на іншу загрозу: необхідність захищати супутникові системи від тих, хто розробляє засоби для їх знищення. За словами В. Зеленського, жодна країна не здатна самостійно впоратися з такими викликами. Тому захист космічної інфраструктури та розвиток відповідних технологій мають стати спільним європейським завданням. «Безпека – це дійсно спільний європейський інтерес», – підсумував глава Української держави (URL: https://www.obozrevatel.com/ukr/section-politics-news/news-rol-ssha-u-sviti-mozhe-zmenshytysya-zelenskyy-zaklykav-yevropu-posylyuvaty-vlasnu-spromozhnist-video-04-11-2026.html#goog_rewarded).

Треба підкреслити, що виступ В. Зеленського мав конкретну мету: донести до партнерів реальну необхідність не лише зберегти, ай істотно поглибити рівень співпраці. Заяви Президента України щодо загроз опираються на факти й досвід, вони констатують реальний стан речей, який уже неодноразово знаходив підтвердження в практиці порушень повітряного простору європейських країн. «Жодна країна Європи не може самостійно захистити своє небо від тієї кількості балістичних ракет, які може запустити Росія або будь-який інший противник Заходу. Жодна країна не може самостійно побудувати ефективну систему захисту від дронів», – зазначив В. Зеленський під час виступу на Берлінській безпековій конференції (URL: https://interfax.com.ua/news/general/1230717.html). Отже, лише спільні зусилля, спрямовані насамперед на запобігання можливим ударам, а у випадку нанесення ударів спільний захист й активні узгоджені дії у відповідь можуть гарантувати безпеку на континенті.

На конференції у Берліні пролунали також підтвердження щодо реальних результатів та успіхів України на полі бою. Зокрема, виступаючи в кулуарах Берлінської безпекової конференції, голова Військового комітету НАТО адмірал Д. К. Драгоне наголосив: «Як мені доповіли, ситуація на суші розвивається в позитивному руслі для України, хоч і повільно… Справа в тому, що всі дуже хочуть сісти за стіл переговорів та припинити бойові дії. Я гадаю, що Україна готова до цього. Я думаю, що Росію треба переконати… За нашими даними, ініціатива на боці України. Вона захоплює невеликі ділянки території, але це не російська ініціатива, а українська», – заявив адмірал (URL: https://from-ua.org/news/707448-sensacionnoe-zaiavlenie-v-berline-glava-voennogo-komiteta-nato-konstatiroval-poteriu-rossiei-iniciativy-v-voine.html).

Разом з тим було підкреслено також проблеми, з якими стикається Україна напередодні зими. Насамперед це брак протиповітряних засобів і боєприпасів для них, а також необхідного обладнання для швидкого відновлення енергосистем, систем водо- й теплопостачання. Саме ці питання, а також інші аспекти співробітництва обговорював Президент України

В. Зеленський під час візиту до Мадрида, куди він прибув після Берліна 5 листопада 2026 р.

У Мадриді Президент України В. Зеленський провів зустріч із президентом Європейської ради А. Коштою, під час якої детально обговорили євроінтеграційний процес України. «Працюємо над тим, щоб до кінця цього року закрити всі переговорні кластери, а вже в наступному році перейти до закриття переговорних розділів і швидко рухатися далі до нашого вступу», – наголосив глава Української держави. Зокрема, ішлося про нові ідеї, які можуть реально прискорити весь процес євроінтеграції України. Домовилися, що А. Кошта обговорить їх із президенткою Європейської комісії У. фон дер Ляєн. В. Зеленський та А. Кошта приділили увагу й підготовці до тристороннього формату зустрічі в Абу-Дабі та нашим пріоритетам (URL: https://rubryka.com/2026/11/05/zelenskyj-ta-koshta-obgovoryly-yevrointegratsijnyj-protses-ukrayiny-ta-pidgotovku-do-trystoronnogo-formatu-v-abu-dabi). Отже, незважаючи на корупційні скандали й наявні складнощі з прийняттям необхідних законів, процес євроінтеграції триває та зустрічає позитивний відгук з боку керівництва ЄС.

Користуючись нагодою, Президент України В. Зеленський зустрівся з Президентом Португалії А. Ж. Сегуру в Мадриді. Лідер України подякував португальському колезі за співчуття у зв'язку з російським ударом по школі в Камишевасі, де люди отримували гуманітарну допомогу. «Уже четверту добу там триває пошуково-рятувальна операція. Станом на даний момент відомо, що загинули 43 особи. Мої співчуття рідним і близьким. Ще десятки людей можуть залишатися під завалами. Одну людину, яка вважалася зниклою безвісти, сьогодні вдалося знайти живою, – зазначив В. Зеленський. – Ми обговорили з паном Президентом, як Португалія може підтримати нашу енергосистему та захист життя в Україні. Говорили і про наші можливості для спільного виробництва зброї. Дуже розраховуємо, що будуть нові кроки для підтримки» (URL: https://uatv.ua/prezidenty-ukrainy-i-portugalii-proveli-peregovory-v-madride-pervye-detali-video). Як бачимо, разом з інформуванням про реальний стан речей в Україні кожна зустріч з лідерами європейських країн передбачає детальне обговорення можливих шляхів співробітництва в оборонній сфері та можливостей партнерів щодо підтримки в зимовий період.

Президент України В. Зеленський 5 листопада також провів зустрічі з прем'єр-міністром країни П. Санчесом і королем Філіпом VI та прийняв участь в заключному дні XXX Іберо-американського саміту в Мадриді. Іберо-американський формат об'єднує 22 країни: 19 іспано- й португаломовних держав Латинської Америки, Іспанію, Португалію та Андорру. Як пояснює МЗС Іспанії, саміти відбуваються раз на два роки з 2014 р. та служать майданчиком політичного діалогу й співпраці. Перші зустрічі цього формату відбулися в Гвадалахарі в 1991 р. та Мадриді в 1992 р. Іспанія отримала погоджене учасниками право прийняти XXX саміт у 2026 р., через 35 років після створення спільноти (URL: https://amoledo.com/uk-ua/news/76901-2392-

zelenskiy-obgovoriv-viynu-z-liderami-latinskoyi-ameriki-v-madridi?utm_source=ukr.net).

Президент В. Зеленський звернувся до країн Латинської Америки та Іспанії із закликом допомогти терміново забезпечити Україну трансформаторами, кабелями, генераторами та іншим електрообладнанням для відновлення енергетичної системи після російських атак. «Нас цікавлять трансформатори з Бразилії, Мексики, Аргентини, Колумбії, силові кабелі з Чилі, а також електрообладнання, кабелі та генератори з Іспанії», – зазначив він (URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-polytics/4181871-zelenskij-zaklikav-kraini-latinskoi-ameriki-ta-ispaniu-dopomogti-ukraini-vidnoviti-energosistemu.html).

Проте Україна не лише просить про допомогу. Вона також може поділитися своїм досвідом, набутими за роки війни знаннями й сучасними технологіями. «Сьогодні жодна країна не може бути по-справжньому захищеною без сильних безпілотних систем і засобів радіоелектронної боротьби. І йдеться не лише про війну. Ідеться про захист кордонів, забезпечення безпеки на морі, захист територіальних вод і виключних економічних зон – для кожної країни. Ідеться також про захист складних територій – гір, лісів і місць, які важко контролювати», – наголосив Президент України. Він додав, що ці технології можуть також «допомагати рятувати життя під час стихійних лих», а ще «спостерігати, захищати та зупиняти злочинців». І, зрозуміло, це далеко не єдині аспекти, де сучасна техніка може бути більше ніж корисною. «В Україні ми навчилися це робити. Ми готові ділитися своїм досвідом, технологіями та системами, які ми розробили. У нас є формат “Drone Deals”. І я запрошую кожну країну, яка хоче більшої безпеки, долучатися до нас», – підкреслив Президент України (URL: https://www.obozrevatel.com/ukr/section-politics-news/news-my-hotovi-dilytysya-zelenskyy-zaproponuvav-krayinam-latynskoyi-ameryky-ukrayinski-tekhnolohiyi-v-obmin-na-enerhoobladnannya-video-05-11-2026.html#goog_rewarded).

Отже, результати візитів Президента України В. Зеленського до двох європейських столиць та участі в міжнародних заходах підтверджують збереження зовнішньополітичного вектора держави на розбудову взаємовигідних відносин у широкому спектрі питань. Заяви партнерів, що лунали під час зустрічей, свідчать про збереження підтримки й подальше її розширення з огляду на розвиток безпекової ситуації. Разом з тим Україна на сьогодні вже накопичила достатній досвід і досягла значного прогресу в розвитку певних технологій, які складають значний інтерес для партнерів і розкривають чималі можливості для поглиблення співпраці. Проведений аналіз свідчить про продовження спільної плідної роботи, спрямованої на досягнення справедливого миру та створення умов для побудови системи безпеки на європейському континенті і світі в цілому.

Н. Тарасенко, наук. співроб. СІАЗ НБУВ

Болгарія після президентських виборів: перспективи відносин з Україною в оцінках експертів

Цієї осені в деяких країнах ЄС відбуваються виборчі процеси, результати яких важливі як для загальної політики Європейського Союзу, так і для України. Серед таких країн – Болгарія, де 1 листопада відбувся другий тур президентських виборів. Він відбувався на тлі тривалої політичної турбулентності, що панувала в країні з 2021 р. Розмаїті коаліції не могли знайти спільної мови й розпадалися. Держава раз по раз йшла на дострокові вибори, які не приносили рішень, а лише ускладнювали ситуацію. У 2026 р. втомою виборця від постійної каруселі виборів скористався тогочасний Президент Р. Радев. Він дочасно подав у відставку з президентської посади, хоча восени й так збігав останній термін його президентства, і, спираючись на високий рівень підтримки, взяв участь у дострокових парламентських виборах. На них у квітні цього року його політична сила «Прогресивна Болгарія» здобула 131 із 240 мандатів, сформувавши монобільшість у парламенті. Колишні ключові політичні сили – «ГЕРБ» Б. Борисова, «ДПС» Д. Пеєвського та «ПП-ДБ» євроатлантистів А. Василева, І. Мірчева та Б. Божанова – втратили контроль над політичними процесами в країні. У Болгарії утворився стабільний уряд, який спирається на монобільшість у парламенті, а також на лояльність офісу Президента, адже президентські повноваження відійшли заступниці Р. Радева І. Йотовій.

За майже пів року перебування при владі уряд Р. Радева та партія парламентської монобільшості «Прогресивна Болгарія» продемонстрували багато дивних і відверто авторитарних дій. Зокрема, у межах парламенту, майже одразу після формування фракцій, політична сила почала цементувати владу та обмежувати права опозиції. Найбільш явно це проявилося зміною регламенту роботи парламенту наприкінці травня. Під офіційно задекларованим «удосконаленням правил» монобільшістю було затверджено такі пункти:

– у день опозиції (перша середа місяця) більше не проводять слухань міністрів і не створюють тимчасові комісії;

– для утворення тимчасових слідчих комісій потрібно мінімум 48 голосів замість однієї фракції, тобто жодна опозиційна фракція наразі не здатна сформувати її власними силами;

– період виголошення обґрунтування поправок до другого читання скоротили з п’яти до трьох хвилин, а відповідей – з трьох до двох хвилин. Повторювати висловлену позицію щодо текстів не можна;

– строки ознайомлення із законопроєктами скоротили з 72 до 48 год, а звіти та протоколи стосовно законів мають бути опубліковані не за 72 год до розгляду в пленарній залі, а за 24 год;

– депутати втратили право фізичного доступу до органів державної й місцевої влади (URL: https://www.eurointegration.com.ua/articles/2026/10/14/7247645).

Так само коаліція раз за разом провалювала спроби опозиції викликати до парламенту міністрів. Востаннє – міністра оборони, щоб подискутувати про атаки російських дронів у територіальних водах Болгарії в Чорному морі.

З перших днів перебування на посаді Прем'єр-міністра Р. Радев заявляв, що не допустить санкцій ЄС, які можуть зашкодити економіці Болгарії. Як незабаром з'ясувалося, такими Прем'єр-міністр вважає санкції проти патріарха Кирила та ексголови «Лукойлу» В. Алекперова. Фактично погрожуючи ветувати весь пакет санкцій, уряд Р. Радева підхопив естафету в угорського експрем'єра В. Орбана, який втратив владу і вже не міг прислужитися Росії. Зрештою і Кирила, і В. Алекперова виключили з пакета санкцій.

Не менш показовими стали кроки уряду Р. Радева стосовно України. На території Болгарії було згорнуто важливе будівництво заводів Rheinmetall з виробництва пороху та боєприпасів – буцімто через недостатню кількість грошей у бюджеті. Прем'єр-міністр Р. Радев 14 липня відмовився брати участь у «Коаліції охочих», а 15 липня під час саміту формату Україна – Південно-Східна Європа міністром закордонних справ була підписана спільна декларація, за якою сторони визнали важливість роботи цієї коаліції як ефективного механізму підтримки України. Потім Прем'єр-міністр заявив, що міністр нічого не підписувала в Києві.

Історія повторилася в Нью-Йорку у вересні з Президентом І. Йотовою, коли Болгарія, за словами головної дипломатки ЄС К. Каллас, доєдналася до підписання спільної заяви про повну солідарність з Україною у війні проти РФ. Однак невдовзі І. Йотова заявила, що нічого не підписувала (URL: https://www.eurointegration.com.ua/articles/2026/10/14/7247645).

Тривожні тренди в обмеженні прав опозиції, посилення проросійського ухилу Болгарії стали підставою для побоювання експертів стосовно ймовірності остаточної концентрації влади Р. Радевим та його політичною силою в разі перемоги на президентських виборах лояльного до них кандидата.

Перший тур виборів Президента Болгарії відбувся 25 жовтня, з відносно низькою явкою – на дільницях зареєстрували близько 22 % виборців. За посаду глави держави боролося 27 кандидатів. До другого туру вийшли дві пари політиків (болгари одночасно обирають президента та віце-президента): провладні І. Йотова з К. Вилчевим, які набрали 34,76 % голосів, проти опозиціонерів А. Гюрова та Г. Кандева, за яких у першому турі проголосувало 31,95 % виборців. Третє місце посів лідер націоналістичної партії «Відродження» К. Костадінов з приблизно 12,55 % голосів (URL: https://rebuild.news/bolhariia-pislia-prezydentskykh-vyboriv-iaki-zminy-ochikuiut-krainu-ta-vidnosyny-z-ukrainoiu-experts-club).

І. Йотова є прямою послідовницею політичного бачення та управління Р. Радева. Вона була його віце-президентом ще з першого президентського терміну у 2017 р., навіть після його відставки в січні 2026 р. залишилася лояльною колишньому шефу, підписуючи закони «Прогресивної Болгарії» та не вступаючи в конфлікти з урядовцями. Кампанія І. Йотової відбувалася під гаслом «За Болгарію в надійних руках», а обіцянки було сконцентровано навколо захисту болгарської культури, ідентичності та мови, а також створення держави, де влада нібито належатиме болгарам, а не жменьці політиків.

Водночас І. Йотову в міжнародних медіа характеризують як політика, яка виступає за більш прагматичні відносини з Москвою та дипломатичне завершення війни в Україні. Вона неодноразово заявляла, що конфлікт нібито не має військового вирішення, а завершити його можна лише шляхом переговорів. І. Йотова 8 вересня заявила, що постачання зброї Україні призводить до нових жертв і протиставляє «православні народи». Вона також виступає проти участі Болгарії в «Коаліції охочих», яка обговорює можливу військову присутність в Україні. «Болгарія не може брати участь у "Коаліції охочих", яка готує військову присутність в Україні. Ми не дозволимо втягнути країну в цей конфлікт», – заявляла І. Йотова під час передвиборчої кампанії (URL: https://1news.com.ua/podii/bolgariya-obrala-novogo-prezydenta-naslidky-dlya-ukrayiny-ta-rezultaty-vyboriv.html).

У свою чергу А. Гюров представляє зовсім протилежний політичний табір. Він – колишній в. о. прем'єр-міністра з великим досвідом в економіці. Кампанія А. Гюрова відбувалася під гаслом «За стабільну і безпечну Болгарію». Першочергово експрем'єр виступає за рівність усіх перед законом та обов'язкове виконання всіх його положень; повноцінне доєднання до «європейської родини»; боротьбу з олігархією; збільшення участі Болгарії у ЄС та НАТО; за посилення підтримки України та санкцій проти РФ. А. Гюров дотримується твердої проукраїнської позиції та, будучи тимчасовим главою уряду, особисто відвідав Київ навесні цього року, зустрівшись із Президентом України В. Зеленським. Результатом візиту А. Гюрова стало підписання двосторонньої угоди про співпрацю у сфері безпеки між Україною та Болгарією. Угода передбачає продовження військової допомоги Україні, співпрацю в оборонній промисловості, зокрема спільне виробництво озброєння, а також взаємодію у сфері безпеки та протидії гібридним загрозам. Натомість І. Йотова розкритикувала підписання документа, заявивши, що тимчасовий уряд не мав достатніх повноважень для укладення такої довгострокової домовленості.

Соціологічні опитування під час виборчих перегонів називали І. Йотову безумовним фаворитом, навіть припускали можливість її перемоги в один тур. Однак перший тур, який відбувся 25 жовтня, подарував справжню сенсацію. На тлі надзвичайно низької явки розрив становив менше чотирьох пунктів: 36,3 % у І. Йотової та 32,4 % у А. Гюрова. Це вперше дало надію на те, що

Президентом Болгарії стане політик із чітким проєвропейським курсом, який стане противагою Прем'єру Р. Радеву. Однак досягти цього було не так легко, особливо зважаючи на те, що проміжок між першим та другим турами становив лише один тиждень, а на підтримку І. Йотової працював увесь адміністративний апарат.

Прем'єр-міністр Болгарії Р. Радев відкрито закликав виборців підтримати І. Йотову в другому турі. Після того як цей заклик опублікували на офіційному сайті Ради міністрів Болгарії, А. Гюров та його кандидат у віцепрезиденти Г. Кандев звернулися до Центральної виборчої комісії зі скаргою на використання державних інформаційних ресурсів для передвиборчої агітації. А. Гюров наголосив, що сайт уряду не повинен виконувати функції передвиборчого штабу, а державні інституції мають забезпечувати рівні умови для кандидатів. Таким чином напередодні другого туру суперечка між кандидатами вийшла за межі виборчої кампанії та торкнулася питання розмежування державних інституцій і партійних інтересів (URL: https://tyzhden.ua/vybory-u-bolharii-iak-prezydentski-perehony-vyprobovuiut-politychnyj-triumf-radieva).

Ключовою подією передвиборчого тижня стали дебати між кандидатами, що відбулися 29 жовтня на майданчику медіа "БНТ". А. Гюров принципово відстоював непорушність державних кордонів будь-якої країни, засуджував збройну агресію РФ та закликав поглиблювати співпрацю з ЄС та НАТО, щоб Болгарія «була в кімнаті, коли пишеться чернетка рішень». Він критикував безпекову політику уряду Р. Радева, яка зводиться до замовчування гібридних атак РФ на склади з боєприпасами та комерційні кораблі у виключній економічній зоні країни; закликав доєднатися до розробки протиракетних і протидронових систем спільно із союзниками. У співпраці з Україною А. Гюров вбачає велику користь для болгарського бізнесу, додаткові робочі місця у сфері оборонпрому, підвищення безпеки самої країни та доступ до України під час періоду післявоєнної відбудови (URL: https://www.eurointegration.com.ua/articles/2026/11/3/7249144).

Натомість І. Йотова в усіх можливих питаннях щодо зовнішньої політики обирала доктрину Р. Радева. По-перше, вона наголошувала на «захисті національних інтересів» в усіх взаємодіях з іноземними державами. По-друге, уникала теми гібридних атак РФ, обіцяючи лише «мораторій на атаки в Чорному морі», який буквально зводиться до дипломатичного заклику не атакувати кораблі. І, нарешті, жодного разу не назвавши РФ агресором, І. Йотова наполягала на початку мирних перемовин та припиненні постачання зброї до України. За її логікою, подальша допомога Києву «призводитиме лише до нових руйнувань і загибелі людей з обох боків». Багато таких тверджень, як і сам тон розмови, заданий І. Йотовою, фактично працювали на залякування виборців війною, зокрема відправкою болгарських військ до України.

Проте не менш важливим фактором, що вплинув на фінальний результат, стала переорієнтація проросійських сил у Болгарії, які представляв лідер відверто пропутінської партії «Відродження» К. Костадинов. У першому турі він здобув третє місце, після чого не поспішав підтримувати ідеологічно близьку І. Йотову, через що складалося враження, що його виборці проігнорують другий тур. Однак з наближенням вирішального дня у «Відродженні», як і в ще одній проросійській партії «Велич», усе ж таки змінили риторику й стали підтримувати І. Йотову, хоча агітували вони не напряму за неї, а проти проєвропейського кандидата А. Гюрова. Зрештою саме ці політичні сили зіграли ключову роль у перемозі І. Йотової на виборах, показавши водночас потенційну штучність існуючих ліній розмежування між цими таборами.

Не менш цікавою стала роль найбільшої опозиційної та консервативної партії «ГЕРБ», яка формально не висувала свого претендента на цих виборах та не підтримала жодного з кандидатів. За підрахунками соціологічної агенції «Тренд», у першому турі її прибічники дали лише 8,9 % всіх голосів, і приблизно чверть з них підтримала І. Йотову, тоді як майже половина проголосувала за А. Гюрова. Проте, коли перед другим туром очільник партії Б. Борисов від свого імені підтримав А. Гюрова, кількість ГЕРБівців на голосуванні в другому турі зросла до майже 11 % та понад дві третини з них віддали свої голоси за проєвропейського кандидата.

Перемогу в другому турі виборів Президента Болгарії здобула нинішня в. о. Президента І. Йотова. За інформацією Центральної виборчої комісії країни після обробки 100 % протоколів, пара І. Йотової та кандидата у віце-президенти К. Вилчева набрала 1 093 852 голоси, або 57,57 %. Їхні суперники А. Гюров та Г. Кандев заручилися підтримкою 750 251 виборця, або 39,48 %. Ще 56 080 громадян, або 2,95 %, обрали варіант «Не підтримую нікого». За межами країни з 99,02 % опрацьованих протоколів пара Г. Гюрова та Г. Кандева отримала 56,23 % голосів, а І. Йотова та К. Вилчев – 41,56 %; 2,21 % людей зазначили, що нікого не підтримують. Явка у другому турі становила 28,6 % – не набагато більше, ніж у першому. Отже, у другому турі І. Йотова збільшила перевагу над суперником на понад 18 в. п., а надія на мобілізацію проєвропейськи налаштованого електорату не змогла перекрити кількість активних проросійських виборців (URL: https://suspilne.media/1442751-na-prezidentskih-viborah-u-bolgarii-porahuvali-100-golosiv-jotova-zdobuvae-peremogu).

Таким чином, набравши майже 58 % голосів, сьомим Президентом Болгарії вперше в історії стала жінка – І. Йотова. «Болгарський народ обрав майбутнє, а не минуле. Обрав мир. Він обрав стабільність, нормальне життя. Обрав стійкий, чіткий шлях уперед», – наголосила вона.

А. Гюров визнав поразку, але не приховував здивування розривом між кандидатами – понад 18 в. п. Аналітики наголошують, що в Болгарії під час виборів активно працювала російська пропаганда, яка, зокрема, нав’язувала

виборцям страхи, що в разі перемоги прозахідного кандидата та прихильника України країна нібито стане не лише логістичним хабом, а й частиною військової коаліції.

«За явки менше 30 % перемога з результатом понад 57 % демонструє успішну мобілізацію прихильників, однак не означає автоматичної підтримки політичного курсу більшістю всього електорату», – зазначив соціолог, директор компанії “Active Group” та експерт Experts Club О. Позній. За його словами, нова конфігурація влади створює сприятливі умови для реалізації урядової програми, але водночас підвищує вимоги до прозорості рішень, парламентського контролю та незалежності державних інститутів.

Для України результати виборів важливі насамперед у контексті подальшої політики Софії щодо санкцій проти Росії, оборонного співробітництва, енергетичної безпеки та Чорноморського регіону. При цьому Болгарія залишається членом ЄС і НАТО, а ключові зовнішньополітичні та економічні рішення ухвалює уряд за участі парламенту.

За оцінкою Bloomberg, перемога І. Йотової може зміцнити політичні позиції Р. Радева, політична сила якого має абсолютну більшість у парламенті. Хоча посада Президента Болгарії передбачає переважно представницькі функції, глава держави має ряд важливих повноважень. Зокрема, президент є верховним головнокомандувачем збройних сил Болгарії, може накладати вето на закони, бере участь у призначенні дипломатичних представників і відіграє роль у формуванні уряду за визначених конституцією обставин. Тому політична позиція президента має значення для зовнішньополітичного курсу країни, хоча самостійно визначати в цьому напрямі він не може.

Утім, зважаючи на підтримку І. Йотової Прем’єр-міністром Р. Радевим та парламентською більшістю, їх тандем може істотно змінити зовнішньополітичний курс країни, що викликає занепокоєння в Україні та серед її європейських партнерів. Болгарія є членом ЄС і НАТО, а її позиція має значення для європейської політики щодо Росії, санкцій та підтримки України. Зміна політичного балансу в Софії може вплинути на дискусії щодо військової допомоги Києву, відносин з Москвою та безпеки в Чорноморському регіоні, що робить результати виборів критично важливими для регіональної стабільності в умовах продовження війни. Крім того, Болгарія є великим виробником боєприпасів радянського зразка, які необхідні українській армії. З 2022 р. Софія надала Україні 13 пакетів військової допомоги, а болгарські снаряди надходили через інших учасників ЄС. Проте 9 червня 2026 р. міністр оборони Д. Стоянов заявив, що Болгарія більше не планує передавати Україні додаткове озброєння (URL: https://mahala.com.ua/polityka/strong-bolharski-vybory-kreml-rozrakhovuie-otrymaty-shche-odnoho-soiuznyka-v-yevropi-strong).

Уряд Болгарії більше не фінансуватиме закупівлю летальної зброї для України через Європейський фонд миру та надаватиме Києву лише невійськову допомогу. Про це 21 жовтня повідомило болгарське державне агентство “БТА”. Крім того, Софія наполягатиме, щоб болгарські кошти

спрямовувалися насамперед у ті регіони України, де живуть етнічні болгари. Найбільша болгарська громада в Україні проживає на півдні Одещини. Уряд Прем'єр-міністра Р. Радева пояснив це рішення тим, що Болгарія зацікавлена в припиненні бойових дій поблизу своїх кордонів. Водночас у заяві наголошується, що країна підтримує суверенітет і територіальну цілісність України, але виступає проти тривалого військового протистояння.

«Зосередження виключно на невійськовій допомозі надсилає міжнародній спільноті чіткий сигнал: Болгарія підтримує суверенітет і територіальну цілісність України, проте відкидає логіку нескінченного військового протистояння та шукає шляхи для відкриття дипломатичних каналів для переговорів», – ідеться в заяві (URL: https://nv.ua/ukr/world/geopolitics/dopomoga-ukrajini-vid-bolgariji-uryad-zminyuye-pidhid-do-finansuvannya-zbroji-50652234.html).

Цього року внесок Болгарії до Європейського фонду миру становить трохи більше 9 млн євро, але окремої частки на зброю для України там не виділяли. Напередодні, 20 жовтня, Р. Радев заявив, що Болгарія не долучиться до фінансування України на 70 млрд дол., про яке В. Зеленський просив на останньому засіданні Європейської ради.

Експерт Ради зовнішньої політики «Українська призма» В.-Н. Гавріш наголошує, що І. Йотова є повністю підконтрольною Прем'єр-міністру Р. Радеву, а їхні інтереси збігаються. Тому на цьому етапі на Болгарію потрібно дивитися як на державу, повністю підконтрольну одній людині. Адже, маючи монобільшість у болгарському парламенті, Р. Радев на додачу отримав і абсолютно лояльного Президента І. Йотову.

Враховуючи практично повний контроль болгарських держінвестицій Р. Радевим та його партією «Прогресивна Болгарія», найбільшим ризиком саме для нас і Європи є питання, чи не спробує Прем'єр-міністр Болгарії перебрати роль головного «троянського коня РФ» у Євросоюзі, яка після поразки В. Орбана стала вакантною, зауважує В.-Н. Гавріш. Болгарія вже почала блокувати окремі санкції проти РФ, зокрема не давши накласти обмеження на патріарха РПЦ Кирила та колишнього очільника компанії «Лукойл» В. Алекперова. Нова перемога може переконати Р. Радева, що болгари підтримують дружній до РФ курс або принаймні не чинять активного опору, чим стимулюватиме Прем'єра до більш відвертих рухів назустріч Москві (URL: https://www.eurointegration.com.ua/articles/2026/11/3/7249144).

Зокрема, під питанням і готовність Болгарії виконувати свої союзницькі зобов'язання перед НАТО в разі агресії РФ. На це вказує і відверта байдужість болгарської влади на недавні диверсійні атаки з боку РФ на складах та виробництвах оборонпрому. Не виключено й те, що тепер Болгарія стане «хабом» для російської агентури в регіоні.

Не виключено, що Болгарія слідом за Угорщиною може висунути Україні вимоги щодо національних меншин на шляху до євроінтеграції. Болгарія хоче домогтися кращих освітніх умов для своєї діаспори та розвитку

болгарської мови серед співвітчизників в Україні. Для Кремля такий курс навіть вигідніший за відкритий розрив Болгарії з ЄС. Москва отримує державу всередині Європейського Союзу, здатну гальмувати санкції, послаблювати підтримку України та розколювати європейську єдність.

В.-Н. Гавріш зазначає, що Р. Радев вміло зіграв на втомі болгар від постійних дострокових виборів, а також на тому, що до президентських виборів болгари ще не встигли втомитися від дій його уряду. Однак, на його думку, скоріше, така ситуація може триватиме недовго. Першим дзвіночком може стати підвищення цін на газ на 32,5 %, про яке урядовці оголосили громадянам Болгарії одразу після виборів. Комісія з регулювання енергетики та водних ресурсів затвердила ціну на природний газ за листопад у розмірі 58,43 євро/МВт·год, без урахування цін на доступ, передачу, акциз і ПДВ. За цією ціною Булгаргаз ЕАД продаватиме природний газ кінцевим постачальникам та особам, яким видано ліцензію на виробництво та передачу теплової енергії. Затверджена ціна на 32,52 % вища порівняно з попереднім місяцем. Тож, на думку експерта, питання лише в тому, чи буде у прозахідних сил Болгарії можливість скористатися такою зміною настроїв виборців (URL: https://www.eurointegration.com.ua/news/2026/11/2/7249126).

Експерти прогнозують, що після перемоги проросійськи налаштованої І. Йотової відносини між Києвом і Софією стануть прохолоднішими. «Це може ускладнити відносини України та Болгарії, бо нова президентка вже заявила, що не має намірів підтримувати й намагатиметься не допустити підтримки Болгарією військової частини допомоги. Не фінансувати якісь військові потреби, не постачати озброєння та знизити певну участь у військовій допомозі», – зазначив директор Центру досліджень проблем громадянського суспільства В. Кулик (URL: https://uatv.ua/uk/u-bolgariyi-obraly-novogo-prezydenta-yak-mozhut-zminytysya-vidnosyny-sofiyi-ta-kyyeva-video).

Отже, результати президентських виборів у Болгарії можуть істотно вплинути на розподіл політичного впливу в країні, відкривши шлях до концентрації влади в однієї політичної сили та нівелювання незалежності болгарських державних інституцій від уряду, який уже почав переглядати окремі напрями внутрішньої й зовнішньої політики країни. Відтак результати голосування стануть важливим випробуванням для болгарської демократії, від чого залежатиме не лише внутрішньополітичний баланс у Болгарії, а й те, наскільки послідовною залишатиметься її політика щодо ЄС, НАТО та підтримки України. Для України результати голосування також мають значення, зокрема в контексті підтримки Болгарією, як членом ЄС і НАТО, санкцій проти Росії, європейської інтеграції України, військової та фінансової підтримки Києва у війні з Росією.

А. Потіха, наук. співроб. СІАЗ НБУВ

Перші оцінки результатів проміжних виборів у США

У США 3 листопада відбулися проміжні вибори до Конгресу, де переобирали весь склад палати представників та близько третини сенату. І за прогнозами, і за даними підрахунків, Демократична партія здобуває більшість не лише у палаті представників, а і в сенаті.

Демократам вдалося здобути й дійсно історичні перемоги – зокрема, у традиційно «червоних» штатах, де представників Демпартії не обирали десятиліттями. За попередніми даними, демократи отримають більшість місць у палаті представників, де для контролю необхідно щонайменше 218 мандатів. За оцінками американського партнера BBC, телеканалу CBS, демократи можуть здобути щонайменше 245 місць, а республіканці – щонайменше 166.

Також, за попередніми підрахунками, демократи отримують контроль над верхньою палатою Конгресу. У сенаті представники Демократичної партії можуть отримати впевнену більшість – не менше 54 місць зі 100. Такий перехід контролю над усім Конгресом від однієї партії до іншої під час проміжних виборів відбувався лише тричі з часів Другої світової війни (у 1946, 1994 та 2006 рр.).

За даними соціологічних досліджень SSRS, рейтинг схвалення політики Д. Трампа опустився нижче за 30 %, що є найнижчим показником за всю його політичну кар'єру (порівнюють із показниками Д. Буша-молодшого у 2006 р.). Експерти вказують, що вибори фактично стали плебісцитом та вотумом недовіри чинній президентській адміністрації. Для Д. Трампа, який ще два роки тому привів республіканців до перемоги на президентських і парламентських виборах, це серйозний удар по політичному впливу всередині партії. Тим паче що сам президент закликав американців голосувати так, ніби в бюлетені стоїть його ім'я.

Проте Д. Трамп, коментуючи попередні підсумки виборів, написав у соцмережі "Truth Social", що його імені в бюлетенях не було, і додав: «Якби я брав участь, ми б здобули переконливу перемогу!» (URL: https://www.bbc.com/ukrainian/articles/c64g1791z1lpo. 2026. 4.11).

Після того як стало зрозуміло, що кандидати від Демократичної партії перемагають у багатьох округах і штатах, які вважалися оплотами республіканців, Д. Трамп заявив The New York Times, що «цілком готовий прийняти ці результати» та налаштований працювати з політичними опонентами. «Знаєте, ми будемо раді співпрацювати з ними… Імовірно, нам удасться про щось домовитися», – зазначив Д. Трамп.

При цьому він заявив, що має намір активно користуватися правом президентського вето, опублікувавши зображення своєї фірмової червоної бейсболки зі словом "Veto" на ній.

Поразку республіканців він пов’язав, зокрема, з війною в Ірані, через яку ціни на пальне у США цього року істотно зросли, викликавши невдоволення навіть серед прихильників президента.

Тим часом колишній президент-демократ Б. Обама вже привітав однопартійців із перемогою в соцмережі. «Сьогодні ввечері американський народ надіслав чіткий сигнал: люди хочуть політики, яка об’єднує, а не розділяє, і лідерів, які пропонують конкретні рішення їхніх проблем. Ці результати стали можливими лише тому, що в усіх регіонах країни, включно з тими, де шанси на успіх спочатку здавалися невисокими, на політичну арену вийшли видатні кандидати», – заявив Б. Обама.

Президент України В. Зеленський дипломатично прокоментував результати виборів і висловив сподівання, що перемога демократів на проміжних виборах у США сприятиме посиленню підтримки Києва та наблизить завершення війни з Росією. «Тепер, коли існує такий баланс сил, з’явилася надія, що нас підтримуватимуть більше», – зазначив В. Зеленський в інтерв’ю німецькому телеканалу ZDF пізно ввечері 4 листопада (URL: https://www.radiosvoboda.org/amp/news-zelensky-vybory-ssha-pidtrymka-ukrajiny/33891499.html-ь. 2026. 5.11).

Президент України також зазначив, що збільшення допомоги з боку США може вплинути на Путіна та підштовхнути його до припинення війни. «Якщо Конгрес зараз заговорить про потужну фінансову підтримку або військову допомогу, як це сьогодні робить і демонструє Європа, то це буде позитивним фактором, який матиме вплив на В. Путіна. І В. Путін тоді замислиться, чи має сенс продовжувати боротьбу, продовжувати війну, якщо підтримка зростає», – заявив В. Зеленський (URL: https://www.eurointegration.com.ua /news/2026/11/5/7249319. 2026. 5.11).

На результати виборів також відреагували світові лідери. Коментуючи результати проміжних виборів, Прем’єр-міністр Іспанії П. Санчес заявив, що американські виборці проголосували проти «зубожіння та ненависті». «Учора американське суспільство проголосувало проти політики, яка веде лише до зубожіння. Проти ненависті. Проти сексизму. Проти заперечення зміни клімату та привілеїв еліт», – написав П. Санчес (URL: https://suspilne.media/1444739-reakcia-svitovih-lideriv-na-poperedni-pidsumki-promiznih-viboriv-u-ssa. 2026. 4.11).

Міністр закордонних справ Норвегії Е. Б. Ейде в інтерв’ю NRK назвав результати проміжних виборів у США «не лише переконливою перемогою Демократичної партії, а й перемогою американської демократії» загалом. «Вибори пройшли належним чином, і сторона, що зазнала поразки, – тобто Д. Трамп і республіканці – визнала їхні результати. У наш час це саме по собі є значущим фактом», – наголосив Е. Б. Ейде. За його словами, підсумки виборів стали чітким сигналом від виборців: більшість громадян США втомилися від курсу MAGA та прагнуть зміни курсу країни. «У США відбувається суттєвий зсув у центрі влади: демократи здобули перемогу в обох

палатах (Конгресу), причому зробили це досить впевнено. Усім відомо, що найбільший вплив у сфері зовнішньої політики має президент. Однак він більше не має змоги перекроювати США на власний розсуд, і ця можливість до нього вже ніколи не повернеться», – зазначив глава МЗС Норвегії.

Віцепрезидентка Європарламенту К. Шальдемозе з обережністю назвала «визначним» результат проміжних виборів у США. При цьому вона заявила, що сприймає підсумки голосування з «обережним оптимізмом». «Визначний результат у США минулої ночі! Я з обережним оптимізмом дивлюся на ситуацію для Європи. Не тому, що тепер усе зміниться на краще, а тому, що це може піти на користь підтримки України, "зеленому" переходу та відносинам із рештою світу», – зазначила К. Шальдемозе.

Вона також наголосила, що ЄС має й надалі дотримуватися курсу на зміцнення власних позицій і самостійності.

Міністр закордонних справ Литви К. Будріс сподівається, що перемога Демократичної партії може активізувати дискусії у США щодо підтримки України, а також наблизити позицію Вашингтона до поглядів європейських держав. «Імовірно, що дискусія щодо підтримки України буде більш інтенсивною в Америці, і я сподіваюся, що вона буде більш жвавою. Можливо, знову буде більше розмов про Росію, я думаю. І, можливо, ця позиція буде набагато ближчою до Європи – ось моє очікування того, що ми побачимо від США», – заявив К. Будріс.

Українські політики сподіваються на покращення відносин зі США після виборів, але з обережністю коментують подію. Зокрема, голова парламентської фракції «Слуга народу» Д. Арахамія заявив, що після виборів у США шанси України отримати додаткову фінансову та військову допомогу щонайменше подвоїлися. Він пояснив, що після зміни більшості в Конгресі адміністрації Д. Трампа буде складніше блокувати рішення на підтримку України (URL: https://news.novyny.live/arakhamiia-pislia-viboriv-u-ssha-shansi-ukrayini-na-bilshu-dopomogu-zrosli-vdvichi-353125.html?utm_source=ukrnet_news. 2026. 7.11).

За словами Д. Арахамії, результати виборів змінили розстановку сил у Конгресі, що може позитивно вплинути на перспективи подальшої підтримки України. Він зазначив, що Президент США Д. Трамп зберігає право вето, однак тепер його адміністрації буде складніше блокувати рішення на користь України. Д. Арахамія пояснив це необхідністю домовлятися з представниками опозиції та шукати підтримки для просування рішень.

Своєю чергою колишній міністр закордонних справ України П. Клімкін дав стримано-обережну оцінку. За його словами, результати проміжних виборів у США дійсно «декому зірвали мозок». «Трамп у сенсі внутрішньої політики, хоч і частково, але стає кульгавою качкою, але не в сенсі зовнішньої. В американській системі президент – це фігура номер один з великим відривом у зовнішній політиці. Так, звісно, доведеться домовлятися, звісно, тепер гроші остаточно в руках демократів. Але все одно зовнішня політика – це

прерогатива президента і виконавчої влади. І це сидить дуже глибоко в американській ДНК», – наголосив дипломат (URL: https://nv.ua/ukr/opinion/tramp-prograv-vibori-v-ssha-ale-zberigaye-pravo-veto-chi-zmozhut-demokrati-zbilshiti-dopomogu-ukrajin-50657039.html. 2026. 7.11).

П. Клімкін висловив думку, що попри контроль демократів над фінансами в Конгресі, Д. Трамп може чинити на Україну максимально жорсткий тиск, водночас зазначивши, що ставлення американського суспільства до Росії залишається негативним.

За інформацією ЗМІ, новообрані конгресмени та сенатори займуть свої місця на Капітолійському пагорбі на початку січня 2027 р. Проте навіть здобувши більшість в обох палатах Конгресу, демократи навряд чи зможуть довести процедуру імпічменту Д. Трампу до його усунення з посади. Для цього потрібна підтримка двох третин сенату, тобто 67 голосів, що навряд чи було досяжним навіть у межах цієї успішної для демократів кампанії.

Проте, як пояснює редактор ВВС П. Феденко, більшість в одній, а тим більше в обох палатах Конгресу дає демократам низку важелів впливу.

Партія, яка має більшість навіть в один голос, може: блокувати ухвалення законопроєктів, що надходять від адміністрації президента або з іншої палати Конгресу; проводити розслідування різних скандалів, пов'язаних з адміністрацією, викликати ключових посадовців на слухання комітетів і ретельно допитувати їх перед телекамерами; простою більшістю ухвалювати або відхиляти закони, пов'язані з бюджетними видатками, наприклад, відмовити Д. Трампу у фінансуванні імміграційної служби ICE; у разі більшості в сенаті не затверджувати призначення федеральних міністрів і суддів (URL: https://www.bbc.com/ukrainian/articles/c64g1791z1lpo. 2026. 4.11).

Експерти, які аналізують ситуацію, відзначають, що зміна балансу сил у Конгресі на користь демократів потенційно може призвести до більш жорсткої політики США щодо Росії. За словами експертів, для України на кону стоять санкції, військова підтримка та посилення ППО у разі, якщо демократи здобудуть більшість у палаті представників і сенаті. Однак у Д. Трампа все ще залишиться значна частина повноважень. «Зрештою, Трамп і його команда з питань зовнішньої політики мають прерогативу визначати політику США щодо України», – зазначив журналістам М. Арнольд, політичний експерт з аналітичного центру LSE Ideas при Лондонській школі економіки.

Також експерти попереджають, що успіхи Демократичної партії не матимуть негайного впливу на здатність України захищатися від російських дронів і ракет. «Зміна керівництва в Конгресі поверне питання про нову допомогу Україні на порядок денний, але це не вирішить проблему короткострокового дефіциту засобів протиповітряної оборони Patriot», – зазначив Ю. Боєчко, генеральний директор організації "Hope for Ukraine", яка надає допомогу населенню у прифронтових районах (URL: https://www.unian.ua/world/vibori-v-ssha-2026-shcho-dast-ukrajini-peremoga-demokrativ-13548972.html 2026. 3.11).

Він вважає, що нові асигнування забезпечили б фінансову основу для майбутніх поставок зброї, однак фактична доставка ракет-перехоплювачів гальмується обмеженнями оборонного виробництва та багаторічними термінами постачання. «Політичні зміни є позитивним індикатором стабільності фінансування в довгостроковій перспективі, однак самі по собі вони недостатні для негайного збільшення кількості систем “Patriot” на полі бою», – додав експерт.

Проте, на думку О. Колсона, наукового співдиректора Інституту геополітики та бізнесу бізнес-школи ESSEC, новий Конгрес міг би чинити тиск на Пентагон, щоб той надав пріоритетну увагу Україні, прискорив виробництво та схвалив постачання із запасів союзників, але він не зможе вирішити проблему нестачі за одну ніч. «Конгрес не може виробляти зброю», – наголосив О. Колсон.

З ним погоджується Ю. Боєчко і наголошує, що адміністрації обох партій охоче використовують передбачені законом винятки або пом’якшують вторинні санкції, коли їхнє застосування суперечить ширшим цілям економічної чи зовнішньої політики.

За словами експерта, новий законодавчий орган може запровадити більш жорсткі санкції, але вони діятимуть лише в тому випадку, якщо Білий дім вирішить відмовитися від дискреційних повноважень виконавчої влади та активно контролюватиме їх виконання.

Проте багато експертів вважають, що демократична більшість у палаті представників спростить повернення питання про допомогу Україні до порядку денного. Це станеться, якщо посаду спікера, який одноосібно формує програму дій, обійме нинішній лідер меншості Х. Джеффріс. Б. Тейлор, автор книги «Кодекс путінізму», заявив, що контроль Демократичної партії над палатою представників або сенатом дасть партії три важелі для просування допомоги Україні або введення нових санкцій. «Якщо демократи отримають контроль над палатою представників, сенатом або обома палатами, загалом це, ймовірно, стане гарною новиною для України», – вважає Б. Тейлор.

Проте, за словами експерта, Д. Трамп і надалі домінуватиме у зовнішній політиці, незалежно від результатів проміжних виборів.

Президентка американського фонду “Weatherman Foundation”, докторка філософії (PhD) з клінічної психології Колумбійського університету, експертка з питань національної безпеки та зовнішньої політики США М. Моббс також вважає, що перемогу демократів не можна плутати з перемогою України. За її словами, Україна не може дозволити собі сплутати зміну контролю над Конгресом із кардинальною зміною зовнішньої політики США. Найбільша небезпека може полягати в тому, що вибори ще більше політизують підтримку України, якій потрібна стала двопартійна підтримка. «Україна не може дозволити собі, щоб половина Вашингтона вболівала за її виживання, а інша половина почала сприймати це виживання як політичну поразку», – зазначила М. Моббс (URL: https://nv.ua/ukr/opinion/vibori-v-ssha-

ekspertka-poyasnila-chomu-peremoga-demokrativ-ne-garantuye-dopomogi-ukrajini-50656630.html. 2026. 5.11).

Вона вважає, що перемоги демократів мають вагомі наслідки. Конгрес контролює федеральні видатки, законодавчі пріоритети, здійснює нагляд і проводить розслідування. Демократична більшість може домагатися додаткової військової допомоги, посилення санкцій проти Росії, вимагати звіту за рішення виконавчої влади та прискіпливо стежити за переговорами з Москвою.

Проте, на думку експертки, ці повноваження мають свої межі, а ухвалення нового пакета додаткового фінансування є вкрай малоймовірним. «Президент США зберігає значні конституційні повноваження у зовнішній політиці, зокрема, в дипломатії, співпраці розвідок і військовій допомозі. Конгрес може виділяти кошти, але не може самостійно керувати переговорами президента з В. Путіним», – наголосила М. Моббс. За її словами, навіть законодавчі ініціативи з широкою підтримкою стикаються з перешкодами. Більшість із них має подолати в сенаті поріг у 60 голосів, а Президент Д. Трамп зберігає право вето. Для подолання такого вето потрібна більшість у дві третини голосів в обох палатах – значно вищий поріг, ніж проста більшість, необхідна для контролю над Конгресом.

М. Моббс також заявила: «Важливо усвідомлювати, що американські виборці йшли на виборчі дільниці на тлі глибокого економічного занепокоєння, невдоволення курсом країни та внутрішніми пріоритетами. Війна Росії проти України майже не відіграла суттєвої ролі у виборі більшості американців. Це ключ до розуміння американської громадської думки».

Разом з тим американська експертка переконана, що США будуть підтримувати Україну в її боротьбі за незалежність. «Найсильніший аргумент на користь України ґрунтується на інтересах національної безпеки США та не залежить від політичних партій. Це створює міцнішу основу для подальшої підтримки. Страждання України вимагають морального визнання, а довгострокова американська політика має спиратися на стратегічну необхідність», – підкреслила М. Моббс. За її словами, для України наступні два роки потребуватимуть політичної майстерності, стратегічного терпіння та розуміння того, як насправді функціонує американська влада. З Конгресом, який отримав нові повноваження, варто взаємодіяти паралельно з Білим домом. Уряд України також має свої зобов’язання в цих відносинах.

Д. Санден, американський бізнесмен, голова Американо-українського комітету політичної дії, не надто оптимістично оцінює підсумки виборів і наголошує, що невідомо, як себе вестиме нова більшість, адже вибори-2026 скоротили кількість людей у Конгресі, які вміли писати законопроєкти щодо України. «Мій не надто втішний прогноз», – заявив експерт (URL: https://nv.ua/ukr/opinion/rezultati-viboriv-u-ssha-2026-yakim-bude-noviy-sklad-kongresu-shcho-ce-oznachaye-dlya-dopomogi-ukrajini-50656532.html. 2026. 5.11). За його словами, ніхто ще не знає, чи планує ця більшість займатися

законодавчою діяльністю, чи проводити слухання. Для України це два різні світи, і вона буде лише невеликою частиною кожного з них. «Це важлива тема. Проте інша має більше значення. Лава депутатів спорожніла. Восьмеро членів палати представників, які просували законопроєкти щодо України, не повернуться», – наголосив Д. Санден.

Український політолог, директор Центру політичних досліджень «Пента» В. Фесенко вважає, що українській владі доведеться докладати багато зусиль для співпраці з представниками американської законодавчої і виконавчої гілок влади. «Так чи інакше, поки Трамп залишається на чолі США, Україні доведеться працювати і з Конгресом, і з Президентом Трампом, маневруючи між ними як політичними опонентами (за нової ситуації в Конгресі США). Раджу не забувати, що США є президентською республікою, і контроль над виконавчою владою та зовнішньою політикою є саме в руках Президента США», – зазначив політолог.

На його переконання, співпрацювати доведеться як з демократами, так і республіканцями. «Як і раніше, нам потрібно зберігати двопартійну підтримку в Конгресі США. Друзі України є і в складі Демократичної партії, і серед республіканців. І зараз дуже важливо оновити і розширити склад груп підтримки України в обох палатах Конгресу США – насамперед у палаті представників і серед конгресменів-демократів», – наголосив експерт (URL: https://nv.ua/ukr/opinion/porazka-respublikanciv-na-viborah-v-ssha-yakim-bude-final-prezidentstva-trampa-50656431.html – 2026. – 05.11).

Він звертає особливу увагу на те, що вже негайно треба вирішити питання з призначенням посла України у США. «Треба розпочинати активну роботу з новим складом палати представників і оновленим складом сенату США. І це має робити саме посол України в США», – зазначив В. Фесенко.

Українські експерти вважають поразку республіканців закономірною. Зокрема, Г. Чижов, політолог, керівник Центру сприяння реформам, заявив, що загравання Д. Трампа з Кремлем вплинуло на голосування американців. Проте, на думку експерта, основним чинником поразки республіканців на виборах усе-таки стало зростання цін. Для американців ціни на заправках – один із головних чинників. Свою роль також відіграла екзотична поведінка самого Президента Д. Трампа, яка не відповідає тим цінностям, які традиційно відстоює Республіканська партія. «Я думаю, що період абсолютної влади Трампа в Республіканській партії завершився. Тому сюрпризів для нього в Конгресі може виявитися чимало. Непослідовність Трампа щодо Москви відвернула від нього багатьох виборців… І те, що Трамп явно заплющує очі на воєнні злочини Росії, через своїх найближчих довірених осіб називає Путіна “гуманістом” і готовий буквально скасовувати санкції, — усе це щонайменше зрада принципів. Традиційний республіканський виборець такого пробачати не повинен», – зазначив Г. Чижов.

Керівник політичних програм дослідницької компанії «Соціополіс» Я. Макітра сподівається, що вибори у США принесуть важливі зміни. Україні варто очікувати позитивних або нейтральних рішень з боку США.

Вибори продемонстрували, що падіння підтримки Д. Трампа і протест американських виборців проти нього фактично відбуваються в онлайн-режимі. «Тобто падіння є дуже стрімким. І після такого результату за інерцією буде ще гірше, тому, звичайно ж, політика Білого дому змінюватиметься. Зараз ми чуємо перші коментарі Д. Трампа. Зрозуміло, що це емоції. Він ще говоритиме про те, що ні в чому не винен. Але, найімовірніше, можливо, він не звинувачуватиме Україну. Хоча такий сценарій теж міг би бути», – зазначив експерт.

На думку експертів, поразка республіканців виявилася надто приголомшливою, і потрібно кардинально змінювати багато підходів. Д. Трамп у коментарях говорить, що запроваджуватиме вето, водночас він співпрацюватиме з демократами. Саме цей сценарій може спрацювати й багато в чому допомогти Україні. Коли в обмін на лояльність демократів у деяких питаннях Президент США йтиме на поступки щодо важливих для Києва законопроєктів. Ключовий аргумент на користь цього рішення – наявність підтримки України як з боку республіканців, так і з боку демократів. Це те питання, яке може стати одним із компромісних. Можуть бути ухвалені й різні документи на підтримку України, і виділення коштів тощо. Це позитивний сценарій.

О. Аулін, ст. наук. співроб. СІАЗ НБУВ

Стамбульські домовленості: нові перспективи українсько-турецького союзу

Переговори Президента України В. Зеленського з Президентом Туреччини Р. Т. Ердоганом, які відбулися 31 жовтня в Стамбулі, охопили одразу кілька ключових дипломатичних напрямів. Глави держав детально обговорили підготовку до тристоронніх переговорів між Україною, США та РФ, а також можливість залучення до цього процесу Туреччини та європейських партнерів. Окрему увагу сторони приділили питанням безпеки судноплавства в Чорному морі, забезпечення стабільної продовольчої безпеки та відновлення функціонування зернового коридору. Паралельно лідери окреслили плани щодо зміцнення енергетичного сектору, відбудови інфраструктурних об’єктів, розширення оборонно-промислового партнерства та посилення загальної економічної співпраці.

Нинішню зустріч президентів у Стамбулі складно розглядати як пересічний дипломатичний майданчик. Туреччина намагається зберігати власну роль у процесі, де одночасно перетинаються інтереси України, РФ,

США та європейських держав. Для Києва цінність Анкари полягає не тільки у можливості використати її як посередника. Туреччина залишається вагомим чорноморським гравцем, має прямі економічні зв'язки з Росією, входить до НАТО і водночас поглиблює безпекову та економічну співпрацю з Україною.

Головне питання нинішнього етапу українсько-турецьких відносин полягає не стільки в тому, чи стане Анкара посередником у мирних переговорах, скільки в здатності України використати унікальне становище Туреччини для одночасного просування дипломатичного, чорноморського, безпекового й економічного напрямів. Туреччина вже має досвід організації прямих контактів між українською та російською сторонами, а в 2022 р. Анкара разом з ООН відіграла ключову роль у створенні Чорноморської зернової ініціативи.

У липні 2022 р. Україна, Туреччина і ООН підписали домовленості, які дозволили відновити експорт українського продовольства через Чорне море. Механізм передбачав безпечний коридор для проходження суден із трьох українських портів. У липні 2023 р. російська сторона вийшла з цієї домовленості, після чого Україна почала розвивати власний морський коридор. На цьому тлі нинішні переговори про повернення до певної форми зернового коридору не є механічним відновленням угоди 2022 р., а скоріш за все, спробою створити новий механізм в умовах іншої військової та безпекової ситуації (URL: https://forbes.ua/ru/news/zelenskii-i-erdogan-domovilisia-praciuvati-nad-cornomorskim-zernovim-koridorom-31102026-43413).

Це принципова відмінність. У 2022 р. головним завданням було забезпечити експорт українського зерна після блокади портів. Тепер питання значно ширше: йдеться про безпеку цивільного судноплавства, продовольчу безпеку, стабільність морської торгівлі й стримування подальшого розростання війни на Чорне море.

Турецька сторона сама нагадує про попередній переговорний досвід. Після зустрічі із В. Зеленським Р. Т. Ердоган заявив, що проведені раніше в Туреччині переговори між українською та російською делегаціями показали готовність дипломатії приносити конкретні результати. Він також підтвердив готовність Анкари докладати зусиль для відкриття шляху до миру (URL: https://www.radiosvoboda.org/a/news-zelensky-erdohan-trystoronnia-zustrich/33888040.html).

Це не означає, що Туреччина повертається до ролі посередника саме у форматі 2022 р. Нинішня ситуація складніша: переговорний процес охоплює більше потенційних учасників, а Сполучені Штати стали вагомішим фактором дипломатичної конфігурації. Однак досвід Стамбула створює для Анкари політичний капітал. Вона може говорити з Києвом, підтримувати контакти з Москвою і водночас пропонувати власну територію як майданчик для переговорів. Саме ця комбінація і є головним дипломатичним активом Туреччини. Офіційні заяви сторін дозволяють розділити те, про що

домовилися працювати практично, і те, що поки залишається на рівні дипломатичних пропозицій.

Перший напрям стосується майбутнього тристороннього формату Україна, США та РФ. В. Зеленський повідомив, що Україна готується до зустрічі в першій половині листопада, а під час розмови з Р. Ердоганом обговорювалася можливість залучення Туреччини, Європи та інших партнерів. Окремо йшлося про можливість проведення зустрічей на турецькій території (URL: https://www.president.gov.ua/en/news/zayava-prezidenta-ukrayini-pid-chas-spilnogo-z-prezidentom-t-107097). Це важливо формулювати як обговорення можливостей, а не як затверджений формат. Заява про готовність Туреччини прийняти переговори не означає автоматичного погодження всіх учасників на таку конфігурацію.

Другий напрям охоплює Чорне море. В. Зеленський заявив, що значну частину переговорів було присвячено безпеці судноплавства та продовольчій безпеці. За підсумками зустрічі він повідомив про домовленість України і Туреччини працювати над проблемою Чорноморського зернового коридору, щодо вирішення питання про його відновлення й збереження ефективності (URL: https://www.eurointegration.com.ua/news/2026/10/31/7249032). Р. Т. Ердоган зі свого боку заявив про неприйнятність атак на цивільні судна та наголосив, що подальша ескалація в Чорному морі не відповідає інтересам регіону. Після зустрічі турецький президент також вказав на необхідність продовження контактів із Росією щодо безпеки судноплавства (URL: https://suspilne.media/1441851-zelenskij-ta-erdogan-domovilis-pro-robotu-nad-zernovim-koridorom-u-cornomu-mori).

Окрему увагу сторони приділили двостороннім відносинам. Президент України підкреслив, що Київ та Анкара є природними союзниками у сфері безпеки та оборонного виробництва, і анонсував запуск нових спільних промислових ініціатив (URL: https://www.president.gov.ua/en/news/zayava-prezidenta-ukrayini-pid-chas-spilnogo-z-prezidentom-t-107097).

Четвертий напрям охоплює енергетику та інфраструктуру: В. Зеленський анонсував збільшення поставок турецьких генераторів та обладнання. Водночас економічна співпраця вийшла на новий інституційний рівень із набранням чинності Угоди про вільну торгівлю.

Експертні оцінки жовтневих переговорів дають змогу краще зрозуміти прагнення Туреччини активно підтримувати повернення до дипломатичного треку. Так, політтехнолог і керівний партнер PGR Consulting Group Р. Рохов вважає, що Анкара зацікавлена не лише в наданні території для переговорів. За його оцінкою, Туреччина претендує на роль посередника у відновленні морської торгівлі в Чорному морі та на участь у ширшому переговорному процесі між Україною, РФ і США. Р. Рохов пов’язує таку позицію з геополітичними, дипломатичними та економічними інтересами Туреччини (URL: https://uatv.ua/uk/erdogan-shukaye-mistse-za-stolom-peregovoriv-mizh-ukrayinoyu-rosiyeyu-ta-ssha-na-shho-rozrahovuye-ankara-poyasnyv-rohov).

Така оцінка дає змогу побачити за дипломатичною активністю Туреччини власну стратегію. Анкара не є нейтральним спостерігачем. Вона має власні інтереси у торгівлі, енергетиці, транспорті й регіональній безпеці. При цьому турецька позиція має особливість: Анкара не розриває відносин із Росією. Вона продовжує економічні контакти з Москвою, зберігаючи політичний діалог із Києвом. Це робить Туреччину потенційно корисною для України, але вимагає від Києва прагматичної оцінки її мотивації.

Військовий експерт і колишній заступник начальника штабу ВМС ЗСУ А. Риженко вважає, що Туреччина має економічні важелі впливу на РФ. Він звертає увагу на значний обсяг турецько-російської економічної взаємодії у сфері нафти, сільськогосподарської продукції, туризму та фінансових операцій. Це створює для Анкари можливість впливати на Москву (URL: https://www.ukr.radio/news.html).

Однак у згаданій оцінці є застереження: наявність економічних важелів ще не означає готовності їх застосовувати в інтересах України. Це принципова межа турецького посередництва. Анкара зацікавлена у тому, щоб війна не поширювалася Чорним морем, щоб працювала торгівля і зберігалися економічні зв'язки, але її мета не завжди збігається з усіма цілями Києва.

Тому для України турецький фактор є найбільш корисним там, де інтереси двох держав реально перетинаються. До таких сфер належить насамперед безпека судноплавства. Для України це питання експорту й економічної стійкості, для Туреччини питання регіональної безпеки та стабільності торгівлі. Так само перетинаються інтереси у продовольчій безпеці. Україна зацікавлена в доступі до світових ринків, Туреччина – у стабільних поставках продовольства та функціонуванні чорноморської торгівлі. Найбільш реалістичний формат співпраці виникає там, де українські й турецькі інтереси збігаються незалежно від дипломатичної риторики.

Чорноморський напрям може стати найважливішим практичним результатом стамбульських переговорів. Україна має власний морський коридор, який дав змогу відновити експорт після виходу Росії із зернової угоди 2023 р. Однак безпекова ситуація залишається нестабільною, а удари по морській інфраструктурі створюють ризики для цивільних перевезень.

Заява В. Зеленського про роботу над Чорноморським зерновим коридором має ширший зміст, ніж повернення до моделі 2022 р. Ідеться про пошук механізму, який дозволив би зробити морську торгівлю більш передбачуваною. Український Президент пов'язав питання коридору з безпекою судноплавства та продовольчою безпекою. Турецька сторона також наголосила на неприйнятності атак на цивільні судна (URL: https://suspilne.media/1441851-zelenskij-ta-erdogan-domovilis-pro-robotu-nad-zernovim-koridorom-u-cornomu-mori). Для України це можливість посилити економічну складову морського експорту, а для Туреччини – зменшити ризик перетворення Чорного моря на небезпечну зону для міжнародної торгівлі.

А. Риженко вважає, що Туреччина здатна відігравати активнішу роль у гарантуванні безпеки судноплавства, особливо в західній частині Чорного моря. Водночас він наголошує на необхідності комплексного підходу, який поєднує дипломатичні, інформаційні, військові та економічні інструменти (URL: https://www.ukr.radio/news.html). Це виходить за межі традиційної ролі Туреччини як країни, що приймає переговори. Якщо Анкара захоче сприяти безпеці морських маршрутів, її значення для України визначатиметься конкретним внеском у функціонування безпечних маршрутів в акваторії Чорного моря.

Зерновий коридор часто сприймається винятково як питання аграрного експорту, але його значення значно ширше. Морський експорт забезпечує логістику, валютні надходження, роботу портів, залізниці, страхування й виконання міжнародних контрактів. Безпечний доступ до Чорного моря впливає на весь ланцюг української економіки.

Для Туреччини важливим є й регіональний вимір. Чорне море є частиною її економічного та безпекового простору, тому нестабільність морської торгівлі створює ризики не тільки для України.

Разом із тим нинішній переговорний трек має більше невизначеності, ніж угода 2022 р. Тоді існувала конкретна багатостороння конструкція за участю ООН і Туреччини. Нині сторони говорять про роботу над коридором, але деталі майбутнього механізму ще мають бути узгоджені. Поняття «домовилися» у цьому контексті означає спільне рішення працювати над механізмом, а не оголошення готового коридору.

Стамбульська зустріч відбулася після набуття чинності угоди про вільну торгівлю між Україною та Туреччиною. Документ був підписаний 3 лютого 2022 р. Українська сторона ратифікувала угоду в липні 2026 р., а з 1 жовтня вона набула чинності. Державна митна служба повідомляє, що угода охоплює товари, які підпадають під глави 01–97 Гармонізованої системи, із передбаченим скасуванням або зниженням митних ставок та тарифними квотами (URL: https://customs.gov.ua/news/zagalne-20/post/ukrayina-ta-turechchina-perekhodiat-do-novogo-rezhimu-torgivli-iaki-mozhlivosti-vidkriiutsia-dlia-subiektiv-zed-3019). Угода створює правовий механізм, яким можуть користуватися компанії. В. Зеленський після зустрічі з Р. Т. Ердоганом пов’язав угоду про вільну торгівлю з новими можливостями для бізнесу обох країн, підкресливши, що свобода судноплавства допоможе повноцінній реалізації зазначених домовленостей (URL: https://www.president.gov.ua/en/news/zayava-prezidenta-ukrayini-pid-chas-spilnogo-z-prezidentom-t-107097).

Якщо дипломатична частина відносин залежить від перебігу війни, економічна співпраця здатна створювати довгострокову основу навіть за складних політичних умов. Утім вільна торгівля означає не лише нові можливості для експорту, а й посилення конкуренції на внутрішньому ринку.

Ефект угоди залежатиме від спроможності українських компаній скористатися новими тарифними умовами.

Енергетичний напрям має особливу вагу через систематичні російські атаки на українську інфраструктуру. Після зустрічі В. Зеленський повідомив, що Україна очікує збільшення поставок генераторів та іншого енергетичного обладнання з Туреччини. Сторони обговорили ширший потенціал у сфері енергетики та інфраструктури (URL: https://www.president.gov.ua/en/news/nastupnogo-tizhnya-ukrayina-ochikuye-zbilshennya-postachanny-107101). У цій сфері Україні потрібні обладнання, технології та інвестиції, а турецький бізнес має виробничі можливості й зацікавлений у присутності на українському ринку. З урахуванням післявоєнної відбудови енергетика може стати одним із наймасштабніших напрямів довгострокового партнерства.

Окреме значення має оборонне співробітництво. Туреччина є членом НАТО, має розвинутий оборонно-промисловий комплекс і тривалий час співпрацює з Україною у сфері безпілотних систем, двигунів і бронетехніки. В. Зеленський зазначив, що сторони готують нові промислові проєкти (URL: https://www.president.gov.ua/en/news/zayava-prezidenta-ukrayini-pid-chas-spilnogo-z-prezidentom-t-107097).

Військовий оглядач І. Тимочко вважає, що спільні інтереси Києва та Анкари значно ширші за зернові угоди й безпеку Чорного моря. Важливим напрямом є саме озброєння, а членство Туреччини в НАТО створює додатковий простір для співпраці (URL: https://www.ukr.radio/news.html). Водночас експерт неоднозначно оцінює перспективу швидкого прориву на мирному переговорному треку, наголошуючи, що міждержавні відносини мають власну цінність і не повинні залежати винятково від перспективи домовленостей про припинення війни.

Враховуючи викладене вище, називати Україну й Туреччину союзниками можна з певними застереженнями. В. Зеленський використовує формулювання про природних союзників у конкретних сферах оборони й промисловості, але це не означає появи формального військово-політичного союзу. Інтереси Києва й Анкари не збігаються повністю. Україна прагне відновлення територіальної цілісності, посилення тиску на Росію та гарантій безпеки. Туреччина прагне стабільності в Чорному морі, зберігає економічні зв’язки з Росією та намагається залишатися самостійним центром впливу.

Термін «стратегічне партнерство» точніше описує нинішню модель відносин. На дипломатичному рівні Туреччина виступає модератором діалогу, на чорноморському – гарантує безпеку судноплавства, на оборонному – є виробничим партнером, на економічному – торговельним контрагентом, а на енергетичному – постачальником обладнання.

Попри важливість зустрічі двох лідерів, не варто подавати її як автоматичний прорив у мирному процесі. Наприклад, І. Тимочко зазначає, що очікувати істотного прогресу на переговорному треку наразі складно, адже

результативність залежить від позицій інших учасників (URL: https://www.ukr.radio/news.html).

Слід розрізняти два процеси. Дипломатичний – залежить від багатьох учасників і готовності сторін до компромісів. Двосторонній українсько-турецький напрям має власну динаміку й може розвиватися незалежно від швидкості переговорів про припинення війни.

Оцінюючи стамбульські переговори без завищених очікувань, можна виокремити чотири вигоди для України: додатковий дипломатичний канал, підтримку чорноморської безпеки, економічне розширення завдяки зоні вільної торгівлі й технологічну оборонну співпрацю. Туреччина також має власний інтерес: їй потрібне стабільне Чорне море, збереження статусу дипломатичного центру, участь національного бізнесу у відбудові України та збереження стратегічної автономії.

Для Києва важливо не покладати надмірних очікувань на одного посередника. Українська стратегія має залишатися багатосторонньою з опорою на США, європейські держави й НАТО. Заява В. Зеленського про можливість залучення Туреччини та Європи до ширшого переговорного формату свідчить про прагнення розширити коло учасників (URL: https://www.radiosvoboda.org/a/news-zelensky-erdohan-trystoronnia-zustrich/33888040.html).

Згодом значення стамбульської зустрічі можна буде оцінювати за цілком конкретними показниками, серед яких практична залученість Туреччини до дипломатичних процесів, поява дієвого механізму безпеки чорноморського судноплавства, реальне зростання експорту та інвестицій у межах зони вільної торгівлі, а також збільшення обсягів поставок енергетичного обладнання й запуск нових спільних виробництв у галузі оборонної промисловості.

Стамбульська зустріч президентів В. Зеленського та Р. Ердогана показала, що двосторонні відносини поступово переходять у формат багаторівневого стратегічного партнерства. Головний результат полягає не в проголошенні нового союзу, а в тому, що українсько-турецька співпраця отримує кілька практичних точок опори, остаточну оцінку яким дадуть конкретні результати.

Наука – суспільству

Основні напрями діяльності НАН України

Чергове засідання Президії Національної академії наук України відбулося 28 жовтня 2026 р.

На початку засідання було підписано Договір про науково-експертну співпрацю між Національною академією наук України та Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та

комунальних послуг (НКРЕКП). Документ підписали президент НАН України академік НАН України А. Загородній та голова НКРЕКП Ю. Власенко.

Договір передбачає залучення наукового потенціалу академії до вирішення актуальних завдань державного регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг. Зокрема, ідеться про науково-експертний супровід діяльності НКРЕКП, використання результатів прикладних досліджень і науково-технічних розробок установ НАН України для вдосконалення регуляторних рішень, моніторингу й контролю в енергетичній галузі.

Вітаючи учасників засідання, академік НАН України А. Загородній наголосив на особливій важливості такої співпраці в умовах повномасштабної російської агресії та систематичних атак на енергетичну інфраструктуру України.

Серед перспективних напрямів спільної роботи він назвав науково-аналітичне забезпечення регуляторних рішень, удосконалення підходів до тарифоутворення, прогнозування розвитку енергетичних ринків, оцінювання інвестиційних потреб галузі, підвищення енергоефективності.

Окрему увагу було приділено інтеграції енергетичних ринків України до європейського енергетичного простору, узгодженню регуляторних підходів із практиками Європейського Союзу, а також науковому забезпеченню відновлення та модернізації енергетичної інфраструктури.

Як підкреслив А. Загородній, відновлення енергетики має передбачати створення сучасної, гнучкої, децентралізованої та стійкої енергетичної системи. Водночас важливо, щоб підписаний Договір став основою для конкретних спільних проєктів, експертних досліджень і практичного впровадження науково обґрунтованих рішень.

Президент НАН України також подякував керівництву НКРЕКП за ініціативу та відкритість до співпраці з академією.

У своєму виступі голова НКРЕКП Ю. Власенко подякував академії за співпрацю та наголосив на важливості залучення науковців НАН України до вирішення практичних завдань енергетичної галузі. Він також відзначив необхідність зміцнення енергетичної незалежності України, ефективного використання енергоресурсів та подальшої інтеграції до європейського енергетичного простору.

Далі члени Президії заслухали наукову доповідь завідувача відділу Інституту фізики твердого тіла, матеріалознавства та технологій Національного наукового центру «Харківський фізико-технічний інститут» (ННЦ «ХФТІ») доктора технічних наук М. Пилипенка «Створення та вдосконалення цирконієвих матеріалів та гафнію для ядерної енергетики України».

У центрі доповіді – дослідження, від яких безпосередньо залежать надійність і безпека роботи ядерних реакторів, довговічність ядерного палива, можливість виготовлення необхідних для атомної енергетики матеріалів із вітчизняної сировини.

Одним з таких матеріалів є цирконій. Сплави на його основі використовують для виготовлення оболонок тепловидільних елементів (ТВЕЛ), дистанціювальних граток, напрямних каналів та інших конструкцій активної зони реактора. Залежно від типу легководного реактора в його активній зоні міститься від 15 до 30 т цирконію. Завдяки унікальному поєднанню ядерних, корозійних, механічних і теплових властивостей ці сплави залишаються незамінними для сучасної атомної енергетики.

М. Пилипенко поінформував про результати багаторічних досліджень фахівців ННЦ «ХФТІ», спрямованих на отримання цирконію високої чистоти і вдосконалення сплавів на його основі. Зокрема, за допомогою електронно-променевої плавки науковцям вдалося істотно зменшити вміст домішок і отримати цирконій чистотою 99,99 %. Дослідження дали змогу з'ясувати, як ступінь очищення металу впливає на його властивості.

Ще один важливий напрям роботи – створення цирконієвих сплавів, здатних забезпечити тривалішу та надійнішу експлуатацію ядерного палива. Спільно з Інститутом титану в Запоріжжі фахівці ННЦ «ХФТІ» відпрацювали технологічні процеси отримання магнієтермічного цирконію та виготовили експериментальні зразки сплаву Zr-1%Nb. За хімічним складом, структурою і твердістю вони відповідають вимогам до матеріалів активної зони ядерних реакторів.

Особливу увагу дослідники приділили вдосконаленню цього сплаву для оболонок ТВЕЛ, ресурс роботи яких планується збільшити до 5–6 років. Вони з'ясували, як невеликі добавки заліза та кисню впливають на стійкість матеріалу до корозії, радіаційного впливу й механічних навантажень. Зокрема, такі добавки зменшують радіаційний ріст сплаву, що має важливе значення для збереження форми та працездатності паливних оболонок під час експлуатації.

Ці дослідження вже дали конкретні технологічні результати. У ННЦ «ХФТІ» розробили схему отримання зливків реакторного сплаву Zr-1%Nb із вітчизняної сировини. Завдяки застосуванню подвійного вакуумно-дугового плавлення вдалося поліпшити хімічний склад та однорідність структури матеріалу. На цій основі виготовлено дослідно-промислову партію труб-оболонок ТВЕЛ для реакторів ВВЕР-1000, які відповідають установленим технічним вимогам.

Окрему частину доповіді доповідач присвятив дослідженням гафнію – ще одного важливого матеріалу для ядерної енергетики. Науковці ННЦ «ХФТІ» вдосконалили процеси його очищення методом електронно-променевої плавки, дослідили вплив домішок і температури на властивості металу та отримали в лабораторних умовах гафній чистотою понад 99,95 %. Такий матеріал придатний для використання в конструкціях активних зон ядерних реакторів.

Не менш важливим напрямом є підвищення стійкості ядерного палива до аварійних ситуацій. Після аварії на японській АЕС «Фукусіма-1» у 2011 р.

у світі активізувалися дослідження так званого аварійно-стійкого палива. Один із перспективних підходів полягає в нанесенні спеціальних захисних покриттів на цирконієві оболонки ТВЕЛ, які мають витримувати вплив високих температур і водяної пари.

Фахівці ННЦ «ХФТІ» розробили технологію нанесення таких покриттів методом вакуумно-дугового осадження та випробували ряд металевих матеріалів. Найкращі результати продемонстрували хромові покриття, які виявили найвищу стійкість до високотемпературного окиснення у водяній парі. Їх застосування може підвищити захищеність цирконієвих оболонок як під час нормальної роботи реактора, так і за аварійних умов.

Попри вагомі наукові й технологічні результати їх практичне впровадження залишається складним завданням. Виробництво цирконію та гафнію в Україні нині згорнуто, тому розроблені технології поки не можуть бути реалізовані в промислових масштабах.

Подальший розвиток цього напряму потребує розширення співпраці з АТ «НАЕК “Енергоатом”», зокрема у створенні нових реакторних матеріалів, продовженні ресурсу об’єктів атомної енергетики та обґрунтуванні можливості виробництва ядерного палива для реакторів ВВЕР із вітчизняної сировини.

Ще один виклик – забезпечення галузі кваліфікованими фахівцями. Останніми роками зменшується кількість охочих здобувати освіту за матеріалознавчими спеціальностями, а підготовка майбутніх дослідників і технологів потребує оновлення матеріально-технічної бази.

Президія НАН України високо оцінила дослідження фахівців ННЦ «ХФТІ» зі створення та вдосконалення цирконієвих матеріалів і гафнію, відзначивши їх важливість для розвитку ядерно-енергетичного комплексу України.

В обговоренні доповіді взяли участь професор кафедри атомної енергетики Навчально-наукового інституту атомної та теплової енергетики Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут ім. І. Сікорського» доктор технічних наук Є. Письменний, провідний науковий співробітник Інституту металофізики ім. Г. В. Курдюмова НАН України доктор фізико-математичних наук Д. Саввакін, академіки НАН України З. Назарчук, І. Гаркуша, В. Геєць.

Наостанок було розглянуто ряд кадрових і поточних питань діяльності академії ***(Національна академія наук України (http://www.nas.gov.ua). – 2026. – 28.10).***

***

Слово президента Національної академії наук України академіка А. Загороднього з нагоди Всесвітнього дня науки в ім’я миру та розвитку

«Шановні колеги! Дорогі друзі!

Понад 400 років тому англійський філософ і державний діяч Ф. Бекон стверджував, що призначення науки полягає не лише в здобутті знань, а й у їх використанні на благо людства.

Минуло чотири століття, але ці слова не втратили своєї актуальності. Сьогодні наука допомагає людству відкривати таємниці Всесвіту, долати хвороби, створювати технології, які змінюють наше життя. Вона покликана служити миру й майбуттю. І це призначення не втрачає своєї сили навіть у найтяжчі часи, зокрема сьогодні, коли український народ веде кровопролитну боротьбу проти російської агресії. Та гірка реальність полягає в тому, що наука, яка має служити миру та розвитку, в Україні сама потребує захисту.

Там, де мали б народжуватися відкриття, лунають вибухи. Там, де роками створювали унікальне обладнання, залишаються руїни. Російська агресія забирає в нас не лише можливості для досліджень. Вона забирає людей, чиї знання, талант і досвід неможливо замінити.

Наукові дослідження мають бути захищені, а не ставати мішенню для атак. Жоден науковець не повинен обирати між своєю справою та власною безпекою.

І все ж майбутнє України твориться вже сьогодні – зокрема й у наших лабораторіях. У нових матеріалах і технологіях, у рішеннях для захисту країни, у фундаментальних відкриттях, значення яких ми, можливо, повною мірою усвідомимо лише через роки.

За цим стоїте ви, для яких наука є справою життя. Я щиро вдячний вам за вашу працю, за збережені наукові школи, за молодих дослідників, яким ви передаєте свої знання. За те, що майбутнє України залишається предметом не лише наших сподівань, а й вашої щоденної роботи.

Особлива вдячність колегам, які боронять нашу країну у лавах Сил оборони України. Світла пам’ять тим, хто віддав життя за нашу свободу.

Дякую міжнародним партнерам, які підтримують науковців України та допомагають зберегти те, без чого неможливо відновити й розвивати нашу державу.

Дорогі колеги!

У цей день бажаю вам найголовнішого – миру. Щоб лабораторії були місцем відкриттів, а не мішенями для ударів. Щоб талановита молодь бачила своє майбутнє в науці в Україні. Щоб ваші знання, ідеї та праця мали всі можливості для втілення.

І щоб слова “наука в ім’я миру та розвитку” нарешті стали для нас не лише прагненням, а й реальністю.

Президент Національної академії наук України академік НАН України А. Загородній» ***(Національна академія наук України (http://www.nas.gov.ua). – 2026. – 10.11).***

***

Національна академія наук України оголошує конкурс на заміщення посади директора Інституту термоелектрики Національної академії наук України та Міністерства освіти і науки України.

Національна академія наук України відповідно до Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» і свого Статуту оголошує спільно з Міністерством освіти і науки України конкурс на заміщення посади директора Інституту термоелектрики Національної академії наук України та Міністерства освіти і науки України.

Відповідно до Статуту інституту право висунення кандидатів на заміщення вакантної посади директора інституту мають: МОН України; Президія НАН України; вчена рада інституту; колективи наукових відділів.

Кандидатом на посаду директора наукової установи не може висуватися особа у випадках, передбачених ч. 3 ст. 9 Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» й Основними принципами організації та діяльності наукової установи Національної академії наук України, затвердженими постановою Президії НАН України від 29.09.2021 № 291 (п. 4.4, розд. IV).

Кандидат на посаду директора інституту має вільно володіти державною мовою, мати науковий ступінь доктора наук або доктора філософії (кандидата наук) і стаж роботи на посадах наукових працівників та (або) науково-педагогічних працівників не менше 10 років, а також досвід роботи у сфері управління установами, організаціями, закладами освіти, науковими установами на позиціях керівника, заступника керівника або керівника проєкту не менше трьох років.

Одна й та сама особа не може бути керівником відповідної державної наукової установи понад два терміни.

Відповідно до ст. 14 Закону України «Про академічну доброчесність» посаду керівника наукової установи не може обіймати особа, стосовно якої в порядку, визначеному цим Законом, було встановлено факт порушення академічної доброчесності, визначеного ч. 2 ст. 23, ч. 4 ст. 24 або ч. 4 ст. 25 цього Закону (протягом 10 років з дня встановлення такого факту).

Вносячи Відділенню матеріалознавства НАН України або Відділу проходження державної служби та ефективного управління кадрами Департаменту кадрового забезпечення МОН України пропозиції щодо претендентів на посаду директора інституту, треба додати такі документи кандидатів:

1. Письмову згоду на балотування, у якій зазначається інформація про застосування або незастосування до претендента обмежень, встановлених ч. 3 ст. 9 Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність».

2. Анкету наукового працівника (особовий листок з обліку кадрів) з фотокарткою.

3. Автобіографію (має містити вичерпний і водночас лаконічний опис життя, навчання та діяльності в хронологічній послідовності, а також інформацію про сімейний стан і склад сім'ї).

4. Копії паспорта громадянина України (засвідчені претендентом), трудової книжки (у разі наявності) або відомості про трудову діяльність з реєстру застрахованих осіб Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування, копії документів про вищу освіту, науковий ступінь та вчене звання.

5. Список наукових праць.

6. Документ, що засвідчує рівень володіння державною мовою відповідно до ч. 3 ст. 10 Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної».

7. Довідку про проходження попереднього, періодичного та позачергового психіатричних оглядів встановленої форми.

8. Довідку про відсутність судимості.

9. Інформаційну довідку з Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення, про відсутність цих правопорушень у кандидата на посаду.

10. Письмову згоду на збір та оброблення персональних даних.

Копії документів, які подаються претендентом (крім копії паспорта, яку засвідчує сам претендент), мають бути засвідчені в установленому порядку.

Прийом документів претендентів здійснюється Відділенням матеріалознавства НАН України (вулиця Володимирська, 54, м. Київ, 01601) та Відділом проходження державної служби та ефективного управління кадрами Департаменту кадрового забезпечення МОН України (проспект Берестейський, 10, м. Київ, 01135) протягом двох місяців від дня оприлюднення оголошення – до 01 січня 2027 р. за адресами: вулиця Володимирська, 54, м. Київ, а також проспект Берестейський, 10, м. Київ.

Довідки за телефонами:

Відділення матеріалознавства НАН України – 234-1914, 239-6504.

Відділ проходження державної служби та ефективного управління кадрами Департаменту кадрового забезпечення МОН України – 481-3235.

Підготовка та проведення виборів директора Інституту термоелектрики Національної академії наук України та Міністерства освіти і науки України організовуються цією установою відповідно до Методичних рекомендацій щодо особливостей обрання керівника державної наукової установи, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. № 998 «Деякі питання обрання та призначення керівника державної наукової установи» ***(Національна академія наук України (http://www.nas.gov.ua). – 2026. – 2.11).***

Національна академія наук України, Відділення економіки НАН України із глибоким сумом сповіщають, що 7 листопада 2026 р. пішов із життя академік НАН України О. Білорус.

Відомий учений-економіст, політик, дипломат, заслужений діяч науки і техніки України, доктор економічних наук, професор, академік НАН України О. Білорус народився 14 жовтня 1939 р. в с. Червона Фастівського району Київської області.

У 1960 р. закінчив факультет Київського інституту народного господарства ім. Д. С. Коротченка (нині – Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана), де працював з 1962 до 1972 р. аспірантом, старшим викладачем, деканом, від 1969 р. – проректором з навчальної та наукової роботи та першим проректором.

У 1966 р. захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидат економічних наук, в 1981 р. – доктор економічних наук.

Протягом 1979–1986 рр. – директор Департаменту промисловості, науки й техніки Секретаріату Європейської економічної комісії ООН (Швейцарія), з 1986 до 1989 р. – заступник директора і завідувач відділу управління економічного науково-дослідного інституту Держплану УРСР, 1989–1991 рр. – заступник директора і завідувач відділу теоретичних і прикладних проблем управління Інституту економіки АН УРСР. У 1989–1992 рр. – генеральний директор-засновник Міжнародного інституту менеджменту (м. Київ). У 1991–1992 рр. – директор Інституту світової економіки і міжнародних відносин (ІСЕМВ) НАН України. У 1992–1994 рр. – Надзвичайний і Повноважний Посол України у США. З 1994 р. до сьогодні – завідувач, головний науковий співробітник відділу глобалістики, геополітики і геоекономіки ІСЕМВ НАН України, президент Міжнародного інституту глобалістики і Міжнародної асоціації глобалістики.

О. Білорус – засновник таких нових напрямів наукових досліджень в системі НАН України, як міжнародний і стратегічний менеджмент, державний менеджмент. Він був засновником наукової школи глобалістики, а також розробником оригінальної теорії глобалізму і політекономії глобалізму.

У 1960–1980-х роках ним започатковано науковий напрям конкретно-економічних досліджень у галузі теорії і практики управління великими виробничими економічними системами, який значно поглибив методологічне забезпечення системи управління транзитивною економікою країни. З 1990 р. розробляв та всебічно обґрунтовував підходи до проблематики ефективного та безпечного економічного й структурно-інноваційного розвитку з позицій політичної, економічної та соціальної глобалістики. Особливу увагу приділяв розробці методологічних проблем політичної та економічної трансформації, включаючи генезис та еволюцію міжнародних стратегій індустріального та постіндустріального розвитку, був одним з ініціаторів досліджень проблем

сталого розвитку на глобальному рівні і в Україні. Визначив принципи структурної організації міжнародної і національної безпеки та перспективну роль України у глобальних і регіональних системах безпеки.

Він є автором понад 500 наукових праць, зокрема 23 монографій, серед яких: «Глобалізація і сталий розвиток», «Економічна система глобалізму», «Глобалізація і національна стратегія розвитку України», “Transicions and Visions”, «Глобальні трансформації і стратегії розвитку» та ін.

Вчений успішно поєднував науково-організаційну роботу з підготовкою наукових кадрів. Він підготував 37 кандидатів та 12 докторів економічних наук.

О. Білорус був активним громадським діячем. З 1998 р. і до 2012 р. – народний депутат України, голова Комітету Верховної Ради України у закордонних справах. Брав активну участь у міжнародному співробітництві як представник держави по лінії ООН, ЮНЕСКО, ЮНІДО, МОП, ОБСЕ.

Мав державні нагороди, лауреат наукових премій ім. О. Г. Шліхтера АН УРСР, ім. М. В. Птухи НАН України, Заслужений працівник вищої школи СРСР.

Пішов із життя видатний український вчений, знаний представник вітчизняної економічної науки, талановитий організатор і наставник, людина високого професіоналізму і працелюбності.

Вічна йому пам’ять ***(Національна академія наук України (http://www.nas.gov.ua). – 2026. – 9.11).***

***

Науковці НАН України спільно з колегами вперше виявили в Україні представників цілого порядку грибів

Науковці Інституту ботаніки ім. М. Г. Холодного НАН України спільно з колегами з України та Польщі вперше виявили на території нашої країни представників порядку грибів Ryxidiophorales. Це маловивчена група мікроскопічних грибів зі складним життєвим циклом, різні стадії якого можуть бути пов’язані з комахами, кліщами та іншими грибами.

Виявлення нового для країни виду – важливий результат досліджень біорізноманіття. Значно рідше вченим вдається вперше зареєструвати на певній території цілий рід, родину або навіть порядок організмів. Саме такого результату досягли автори нового дослідження.

До складу наукового колективу увійшли доктор філософії в галузі біології Р. Мішустін (Біосферний заповідника «Асканія-Нова» ім. Ф. Е. Фальц-Фейна), член-кореспондент НАН України О. Ходосовцев (Інститут ботаніки ім. М. Г. Холодного НАН України) та доктор філософії у галузі біології В. Дармостук (Інститут ботаніки ім. В. Шафера Польської академії наук).

Під час досліджень у Миколаївській, Одеській та Закарпатській областях учені зібрали зразки посліду овець, великої рогатої худоби та коней. У

результаті лабораторних досліджень вони виявили чотири види грибів роду Pyxidiophora: P. arvernensis, P. badiorostris, P. grovei та P. spinuliformis.

Усі чотири види, а також рід Pyxidiophora, родину Pyxidiophoraceae і порядок Pyxidiophorales зареєстровано в Україні вперше.

Особливий інтерес становить складний життєвий цикл цих грибів. Деякі його стадії пов'язані з іншими грибами, а інші – з членистоногими. Зокрема, дослідники зафіксували спори Pyxidiophora arvernensis на кліщах роду Pediculaster. Такі кліщі можуть прикріплюватися до двокрилих комах і переноситися ними на нові субстрати.

Важливим результатом роботи стало також дослідження виду Pyxidiophora grovei. Науковці вперше отримали для нього молекулярні дані, що дали змогу уточнити його еволюційні зв'язки з іншими представниками роду. Крім того, вони вперше описали для цього виду дві анаморфні стадії розвитку – типів Chalara та Thaxteriola.

Отримані результати суттєво доповнюють відомості про різноманіття грибів класу Laboulbeniomycetes в Україні та розширюють знання про біологію цієї маловивченої групи організмів.

Результати дослідження опубліковано в науковому журналі "Ukrainian Botanical Journal" («Український ботанічний журнал»), 2026, т. 83, № 5, с. 357–375. Стаття містить детальні морфологічні описи виявлених видів, мікрофотографії та визначальний ключ для їх ідентифікації ***(Національна академія наук України (http://www.nas.gov.ua). – 2026. – 9.11).***

***

В Інституті народознавства НАН України вивчають музейну колекцію НТШ як загальнонаціональний культурно-мистецький феномен

В Інституті народознавства НАН України у Львові 22 жовтня 2026 р. провели науковий семінар «Музейна спадщина Наукового товариства імені Шевченка: хроніка виконання першого етапу гранту», присвячений реалізації масштабного проєкту «Культурно-мистецький загальнонаціональний феномен музейної колекції НТШ у Музеї етнографії та художнього промислу Інституту народознавства НАН України: концепції та практики суспільної репрезентації», що стартував у березні цього року за фінансової підтримки Національного фонду досліджень України.

З вітальними словами захід відкрили директор Інституту народознавства НАН України кандидат філологічних наук В. Дяків і радник при дирекції цього інституту академік НАН України С. Павлюк.

Далі виконавці проєкту представили основні результати першого року дослідження. Було заслухано кілька доповідей.

З теми «Музей етнографії та художнього промислу ІН НАН України – спадкоємець етнографічної збірки НТШ: мотиви та цілі участі в грантовій програмі НФДУ» виступив в. о. заступника директора з наукової роботи Інституту народознавства НАН України кандидат мистецтвознавства

А. Клімашевський. Учений наголосив, що основною метою проєкту є наукова реконструкція найбільшої за обсягом пам'ятки етнографічної колекції Музею Наукового товариства ім. Шевченка (НТШ) у контексті відтворення його історичної ваги як першої музейної інституції загальнонаціонального масштабу в Україні. Особливої значущості цей проєкт набуває в умовах сучасної повномасштабної російсько-української війни, адже він сприяє актуалізації та суспільній репрезентації нашої музейної спадщини як дієвого інструменту національного культурного опору московській інтервенції та пропаганді.

Про «Культурно-мистецький загальнонаціональний феномен музейної колекції НТШ: окреслення основних завдань гранту» доповіла керівниця згаданого проєкту, провідний науковий співробітник відділу історичної етнології Інституту народознавства НАН України доктор історичних наук О. Федорчук. Науковиця повідомила, що результатами дослідження стануть два наукові продукти – колективна монографія «Етнографічна колекція Наукового товариства імені Шевченка» та вебсайт «500 знакових пам'яток з колекції НТШ». Також презентувала методологічні засади вирішення завдань гранту, зокрема схему класифікації та описів етнографічних пам'яток за їхнім функціональним призначенням для вебсайту.

Старший науковий співробітник відділу мистецтвознавства Інституту народознавства НАН України, кандидат мистецтвознавства О. Герій присвятила свій виступ темі «Критерії верифікації етнографічних пам'яток НТШ». На конкретних прикладах доповідачка продемонструвала методи верифікації пам'яток, спираючись на виявлені інвентарні номери, печатки, інвентарні картки, кореспонденцію та хроніки НТШ.

Доповідь «Організація роботи з оцифрування колекційних предметів Музею НТШ у фондах Музею етнографії та художнього промислу ІН НАНУ» підготували завідувачка сектору фондів Музею етнографії та художнього промислу Інституту народознавства НАН України В. Теслюк і головний зберігач фондів цього музею Р. Браташ. Музейниці розкрили практичний аспект, зокрема ознайомили з етапами оцифрування музейних пам'яток: добором, перевіркою документації, збереженням, фотографуванням, каталогізацією. Вони відзначили, що цьогоріч було верифіковано 1187 пам'яток, які належали Музею НТШ. Для майбутнього вебкаталогу дібрано й оцифровано 250 етнографічних музейних предметів, переважна більшість яких є творами мистецтва, унікальними зразками традиційної народної творчості.

З доповіддю «Формування колекції гуцульської зброї у Музеї НТШ: аналіз окремих надходжень за матеріалами інвентарних книг» виступила старший науковий співробітник відділу етнології сучасності Інституту народознавства НАН України кандидат історичних наук А.-Д. Кривенко. Дослідниця поділилася результатами опрацювання збірки гуцульської зброї у колекції Музею НТШ, а також ознайомила з п'ятьма зразками зброї та

розповіла про історію надходження цих пам’яток до Музею НТШ і долю їхніх дарувальників.

З теми «Археологія в Музеї НТШ: наука та політика» виступив старший науковий співробітник Музею етнографії та художнього промислу Інституту народознавства НАН України кандидат історичних наук В. Кушнір, який актуалізував контексти формування давніх збірок. Учений розкрив діяльність і драматичні долі вчених-археологів – членів НТШ, які долучилися до формування Музею НТШ, їхній внесок у розвиток археологічної науки в Україні та взаємозв’язок із формуванням етнографічної колекції.

Загалом семінар засвідчив великий обсяг виконаної роботи і підтвердив важливість грантової підтримки для подальшого дослідження етнографічної колекції Музею НТШ, її поступового оцифрування та суспільної репрезентації, особливо під час нинішньої російської збройної агресії проти України, адже актуалізація та суспільна репрезентація нашої музейної спадщини – це дієвий інструмент національного культурного опору московській інтервенції та пропаганді ***(Національна академія наук України (http://www.nas.gov.ua). – 2026. – 2.11).***

***

Науковці НАН України досліджують геологічні структури, пов’язані з формуванням золоторудних родовищ Українського щита.

У жовтні 2026 р. науковці Інституту геофізики ім. С. І. Субботіна НАН України провели польові тектонофізичні дослідження в центральній частині Українського щита. Їхня мета – з’ясувати, як тектонічні процеси та розломні структури земної кори впливали на формування золоторудних родовищ регіону.

Дослідження проводили завідувач відділу геодинаміки та геотермії інституту доктор геологічних наук С. Мичак та аспірант О. Бабинін. Цьогоріч польові роботи були зосереджені переважно в районі Юріївського золоторудного родовища та на окремих ділянках Софіївсько-Компаніївської (Аджамської) зони розломів у центральній частині Інгульського мегаблока Українського щита.

Науковці працювали у відслоненнях гірських порід у долинах річок Вошива, Інгул та Аджамка. Ця територія становить особливий інтерес для геологів, адже саме тут перетинаються дві великі розломні структури – субмеридіональна Кіровоградська та діагональна, північно-східного простягання, Софіївсько-Компаніївська (Аджамська) зони розломів. Їхня тривала геологічна історія пов’язана з формуванням складної розломно-блокової будови земної кори та розвитком золоторудної мінералізації.

Як тектонічні процеси впливають на формування родовищ золота

Гірські породи зберігають своєрідні свідчення геологічних подій, що відбувалися протягом мільярдів років. Тріщини, зміщення вздовж розломів, особливості внутрішньої будови порід дають змогу дослідникам відтворювати

послідовність деформацій, визначати напрямки переміщення блоків земної кори та реконструювати поля палеонапружень – напрямки стискання і розтягу, які діяли в далекому геологічному минулому.

Під час експедиції науковці вимірювали орієнтацію тріщин, досліджували їхні системи та взаємне розташування, вивчали структурно-текстурні особливості гірських порід. Зібрані матеріали опрацьовуватимуть із застосуванням структурно-парагенетичного методу тектонофізики, який дає змогу визначати характер переміщень уздовж розломів та встановлювати послідовність етапів тектонічної активізації території.

Такі дослідження допомагають зрозуміти механізми формування рудних родовищ. Розломи та пов'язані з ними зони інтенсивної тріщинуватості могли ставати шляхами переміщення мінералоутворювальних флюїдів – природних розчинів, які переносять мінеральні компоненти. Зміни напруженого стану гірських порід створювали умови для циркуляції цих флюїдів і відкладання мінеральної речовини, зокрема золота.

Відтворення деформаційної історії регіону дає змогу встановити, які саме геологічні структури та процеси могли визначати розташування золоторудної мінералізації.

Від Клинцівського до Юріївського родовища

Польові роботи 2026 р. стали продовженням досліджень, розпочатих торік безпосередньо на Клинцівському золоторудному родовищі, розташованому в межах Кіровоградського рудного району Інгульського мегаблока Українського щита.

Це родовище приурочене до складної системи регіональних і локальних розломів, а його геологічна будова відображає тривалу багатофазову тектонічну еволюцію регіону.

За результатами тектонофізичного аналізу досліджених ділянок науковці виділили дві провідні фази деформацій – Корсунську, віком близько 1,75 млрд років, та Аджамську, віком близько 1,70 млрд років. Вони відрізняються орієнтацією головних осей палеонапружень. Дослідники також встановили, що локальні поля напружень неодноразово перебудовувалися: змінювалися напрямки стискання й розтягу, відбувалися переходи між різними режимами деформації.

Отримані результати свідчать, що геологічні структури, які контролюють золоте зруденіння Клинцівського родовища, формувалися в умовах тривалої тектонічної активізації. При цьому локальні зони інтенсивної тріщинуватості могли забезпечувати циркуляцію рудоносних флюїдів і сприяти утворенню золото-кварцової мінералізації.

Результати досліджень С. Мичак та О. Бабинін узагальнили в науковій статті «Структурно-кінематичні чинники локалізації золоторудного зруденіння Клинцівського родовища за результатами тектонофізичних досліджень». У вересні 2026 р. рукопис подано до «Геофізичного журналу», наразі він проходить рецензування.

Цьогоріч науковці розширили територію досліджень, зосередившись на прилеглих ділянках, насамперед у районі Юріївського золоторудного родовища та на північний схід від Клинцівського родовища.

Зіставлення результатів польових спостережень за різні роки допоможе уточнити будову й характер тектонічних переміщень у межах Софіївсько-Компаніївської (Аджамської) зони розломів, простежити особливості деформацій у різних частинах регіону та краще зрозуміти роль розломних структур у формуванні золоторудної мінералізації.

Поєднання польових тектонофізичних спостережень із геологічними та геофізичними даними дасть змогу комплексно дослідити будову золоторудних об'єктів і встановити чинники, що впливали на їхнє формування.

Результати цієї роботи мають значення як для поглиблення знань про геодинамічну еволюцію Українського щита, так і для практичних завдань геології. Зокрема, вони можуть бути використані для уточнення геологічних моделей рудних об'єктів та наукового обґрунтування перспективних напрямів подальших пошуків золота в межах Інгульського мегаблока ***(Національна академія наук України (http://www.nas.gov.ua). – 2026. – 27.10).***

***

Раціональний дизайн, системи біологічної валідації й активність сполук-хітів та модифікованих лікарських молекул обговорили на загальноакадемічному міждисциплінарному семінарі в Інституті біохімії ім. О. В. Палладіна НАН України.

В Інституті біохімії ім. О. В. Палладіна НАН України 16 жовтня 2026 р. відбулося чергове, 36-те, засідання загальноакадемічного міждисциплінарного семінару у галузі природничих наук «Актуальні питання фізико-хімічної та математичної біології». З міждисциплінарною доповіддю «Раціональний дизайн, системи біологічної валідації і активність сполук-хітів та модифікованих лікарських молекул» виступив випускник докторантури Інституту біоорганічної хімії та нафтохімії ім. В. П. Кухаря НАН України кандидат біологічних наук П. Бориско.

На початку зібрання присутні вшанували хвилиною мовчання пам'ять визначного українського науковця – знаного фахівця у галузі молекулярної біології, біоінформатики, біоінженерії та комп'ютерної біології члена-кореспондента НАН України О. Корнелюка. Теплими спогадами про нього поділилися радник при дирекції Інституту біохімії ім. О. В. Палладіна НАН України академік НАН України С. Комісаренко і керівник семінару, завідувач відділу біохімії м'язів цього Інституту академік НАН України С. Костерін. Вони нагадали, що член-кореспондент НАН України О. Корнелюк був, серед іншого, активним учасником міждисциплінарного семінару у галузі природничих наук «Актуальні питання фізико-хімічної та математичної біології» (і доповідав про штучний інтелект і моделювання просторової

структури білків) та великим другом Інституту біохімії ім. О. В. Палладіна НАН України.

Далі академік НАН України С. Костерін представив доповідача – випускника докторантури Інституту біоорганічної хімії та нафтохімії ім. В. П. Кухаря НАН України кандидата біологічних наук П. Бориска, поінформувавши учасників семінару, що цей науковець є фахівцем у галузі контрактних досліджень для пошуку лікарських засобів на основі малих молекул (його досвід охоплює повний шлях від молекулярного моделювання до ранньої доклінічної біології in vivo) та має багаторічний досвід управління інтегрованими науковими проєктами.

Після цього кандидат біологічних наук П. Бориско виголосив свою доповідь, присвячену раціональному дизайну, системам біологічної валідації й активності сполук-хітів та модифікованих лікарських молекул (із тезами можна ознайомитися в одному з наших попередніх повідомлень).

Із запитаннями до доповідача і в обговоренні його наукової доповіді виступили:

– керівник загальноакадемічного міждисциплінарного семінару у галузі природничих наук «Актуальні питання фізико-хімічної та математичної біології», завідувач відділу біохімії м'язів Інституту біохімії ім. О. В. Палладіна НАН України академік НАН України С. Костерін;

– радник при дирекції Інституту біохімії ім. О. В. Палладіна НАН України академік НАН України С. Комісаренко;

– завідувач відділу регуляції проліферації клітин і апоптозу Інституту біології клітини НАН України член-кореспондент НАН України Р. Стойка;

– провідна наукова співробітниця відділу науково-інформаційних та інноваційних досліджень Інституту біохімії ім. О. В. Палладіна НАН України доктор біологічних наук, професор О. Матишевська;

– завідувачка лабораторії медико-біологічних досліджень Інституту хімії функціональних матеріалів Науково-технологічного комплексу «Інститут монокристалів» НАН України доктор хімічних наук, професор В. Ліпсон;

– провідна наукова співробітниця відділу наноструктурних матеріалів ім. Ю. В. Малюкіна Інституту сцинтиляційних матеріалів НАН України доктор фізико-математичних наук, професор О. Ващенко;

– старший науковий співробітник відділу біохімії м'язів Інституту біохімії ім. О. В. Палладіна НАН України кандидат хімічних наук С. Карахім.

У своєму прикінцевому виступі академік НАН України С. Костерін подякував кандидатові біологічних наук П. Бориску за цікавий і змістовний виступ та побажав йому подальших творчих успіхів у дослідженні актуальних проблем медичної хімії.

Фінальним акордом засідання стала «Куранта» В. Косенка у виконанні лауреатки українських і міжнародних музичних конкурсів О. Клезь.

P.S. Наступне засідання семінару відбудеться у листопаді 2026 р. Стежте за анонсами ***(Національна академія наук України (http://www.nas.gov.ua). – 2026. – 28.10).***

***

З глибоким сумом сповіщаємо, що 29 жовтня 2026 р. на 82 році життя зупинилося серце відомого українського вченого у галузі ядерної фізики, фізики елементарних частинок і фізики високих енергій члена-кореспондента НАН України В. Пугача.

На 82 році життя зупинилося серце відомого українського вченого в галузі ядерної фізики, фізики елементарних частинок і фізики високих енергій – завідувача відділу Інституту ядерних досліджень НАН України доктора фізико-математичних наук, професора, члена-кореспондента НАН України В. Пугача.

В. Пугач народився 30 січня 1945 р. в м. Попасна (Луганська область, Україна). У 1966 р. закінчив Київський національний університет імені Тараса Шевченка. З 1970 р. працював в Інституті ядерних досліджень НАН України на посадах від інженера до завідувача створеного ним відділу фізики високих енергій.

В. Пугач – відомий учений у галузі ядерної фізики, фізики елементарних частинок і фізики високих енергій. Він дослідив широке коло багаточастинкових ядерних реакцій при енергіях від 2 МеВ до 13 ТеВ на створених за його участі експериментальних методиках у наукових установах України та за кордоном.

Він здійснив спостереження та застосування ефектів ближнього розсіяння та інтерференції для визначення квантових характеристик короткоживучих ядерних станів. Встановлено залежність параметрів двофрагментних, а також гігантських резонансів ядер від умов їх збудження та розпаду.

Створено суперчутливу лазерно-фото-іонізаційну систему вимірювання концентрації важких елементів у навколишньому середовищі (чутливість до одиночних атомів 239Pu) у рамках участі в ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС у 1986 р.

За безпосередньої участі В. Пугача здійснено єдиний у світі експеримент одночасно на восьми мішенях у накопичувальному кільці HERA (DESY, Hamburg).

Науковцем розроблено фізико-технічні основи нового типу детекторів іонізуючого випромінювання – металевих фольгових детекторів та створено на їх основі радіаційно стійкі моніторингові системи умов та безпеки експериментів на Великому адронному колайдері. Розроблено фізико-технічні основи мікростріпових металевих детекторів (товщиною близько 1 мкм) та запропоновано їх застосування як «прозорих» профілометрів пучків заряджених частинок та синхротронного випромінювання.

У рамках Міжнародної колаборації LHCb здійснено вимірювання з найвищою у світі точністю характеристик порушення CP-інваріантності, можливого фактору асиметричної розбудови Всесвіту (зникнення анти-матерії). Здійснено відкриття пента-кварків, уперше спостережено понад 60 нових резонансних станів адронів.

Результати багаторічної наукової діяльності В. Пугача відображено у понад 810 наукових роботах (індекс цитування Гірша 141 – за Google Scholar).

В. Пугач був членом вченої ради Інституту ядерних досліджень НАН України, членом правлінь міжнародних колаборацій LHCb (CERN, Женева), HERA-B (DESY, Гамбург), CBM (GSI, Дармштадт), організатором і учасником міжнародних наукових форумів з фізики ядра та елементарних частинок, членом редколегії журналу «Ядерна фізика та енергетика».

Велику увагу В. Пугач приділяв вихованню наукової зміни. Ним розроблено курси з фізики ядра та елементарних частинок, які викладають студентам Київського національного університету імені Тараса Шевченка та аспірантам Інституту ядерних досліджень НАН України. За його керівництва та супроводу захищено дві докторські та 19 кандидатських дисертацій.

Завдяки своїм чудовим людським якостям, винятковій працелюбності і дивовижній працездатності В. Пугач здобув великий авторитет і повагу наукової спільноти.

Світла пам’ять про В. Пугача назавжди збережеться в серцях його учнів, колег і друзів.

Президія Національної академії наук України, Секція фізико-технічних і математичних наук НАН України, Відділення ядерної фізики та енергетики НАН України ***(Національна академія наук України (http://www.nas.gov.ua). – 2026. – 30.10).***

***

Молодий етнолог Академії наук України презентував свою наукову працю про традиційне дитяче вбрання українців.

У залі засідань Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України у змішаному форматі відбулася презентація опублікованої у Видавничому домі «Академперіодика» НАН України (за проєктом «Наукова книга. Молоді вчені») монографії молодшого наукового співробітника відділу «Український етнологічний центр» цього інституту доктора філософії І. Турейського «Українське народне дитяче вбрання XX – початку XXI ст. Особливості та трансформація». Модерувала захід в. о. ученого секретаря інституту кандидат історичних наук К. Бех. До зборів долучилися науковці відділів «Український етнологічний центр» і «Архівні наукові фонди рукописів та фонозаписів» Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України, аспіранти цієї наукової установи, а також представники музейних осередків і громадських організацій Києва, Харкова, Фастова, Опішні.

З вітальним словом до присутніх звернулася директор інституту кандидат історичних наук Н. Стішова, яка наголосила на важливості вивчення й популяризації української традиційної культури, а також підтримки молодих учених і сприяння оприлюдненню результатів їхніх досліджень.

Важливими гостями презентації стали представники Видавничого дому «Академперіодика» НАН України, за участі яких було підготовлено монографію до друку. Серед них – головна редакторка О. Чадюк, науковий співробітник кандидат технічних наук, доцент А. Гавриш і працівники редакторсько-технічного колективу. У своєму виступі О. Чадюк наголосила на значенні наукових видань, присвячених дослідженню української народної культури, відзначила внесок монографії у вивчення традиційного дитячого вбрання й актуалізацію української культурної спадщини, а також окреслила перспективи подальшої співпраці академічно-видавничого осередку з науковою установою.

Під час презентації доктор філософії І. Турейський ознайомив присутніх з основними результатами дослідження, присвяченого історії вивчення, особливостям і трансформаціям українського народного дитячого вбрання. Він розповів, що у монографії простежено розвиток наукового осмислення цієї проблематики в українській етнології, визначено характерні риси дитячого одягу різних вікових груп та історико-етнографічних регіонів України. Окрему увагу приділено ролі вбрання у традиційному суспільстві, його зв’язку з віковими статусами й соціалізацією дитини, а також змінам, яких зазнала дитяча одягова культура під впливом суспільних, економічних та ідеологічних процесів XX – початку XXI ст.

Особливістю заходу став інтерактивний формат представлення результатів дослідження. Молодий науковець продемонстрував учасникам експонати зі своєї збірки українського традиційного дитячого вбрання першої половини XX ст., зокрема предмети одягу, виявлені під час етнографічних експедицій, і старовинні світлини. Представлені матеріали дали змогу наочно розкрити особливості крою, оздоблення й регіональної варіативності дитячого одягу та продемонструвати значення візуальних і предметно-речових джерел для етнологічних досліджень.

Презентація завершилася науковим обговоренням, під час якого учасники заходу мали змогу поставити запитання авторові, висловити свої міркування щодо представленого дослідження, поділитися враженнями від монографії та окреслити перспективи подальшого вивчення українського народного дитячого вбрання.

За інформацією Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України ***(Національна академія наук України (http://www.nas.gov.ua). – 2026. – 28.10).***

Міжнародне співробітництво у галузі освіти і науки

Відбулася Міжнародна науково-практична конференція, присвячена 105-річчю Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України.

В Інституті мистецтвознавства, фольклористики та етнології (ІМФЕ) ім. М. Т. Рильського НАН України 27–28 жовтня 2026 р. відбулася міжнародна науково-практична конференція «Українська культура в координатах ідентичності, пам'яті та відновлення», приурочена до 105-ї річниці від часу заснування установи.

У роботі конференції взяли участь представники академічних установ, закладів вищої освіти, культурних і наукових інституцій України та інших країн. У центрі уваги були актуальні питання вивчення української культури, збереження її спадщини та перспектив розвитку в сучасних суспільно-політичних умовах.

У вступному слові директор інституту кандидат історичних наук Н. Стішова окреслила основні етапи його становлення, пов'язані з формуванням у 1920-х роках наукових осередків етнографічних, фольклористичних і мистецтвознавчих досліджень у структурі Української академії наук. Зокрема, було згадано діяльність Етнографічної комісії, Музею-кабінету антропології та етнології ім. Хведора Вовка, Кабінету музичної етнографії, Етнологічного відділу та інших осередків, наукові напрацювання яких стали підґрунтям для формування сучасного багатопрофільного інституту.

Із вітаннями до учасників звернулися представники Національної академії наук України, керівники академічних установ, закладів вищої освіти та наукових центрів. Серед них – академіки НАН України Б. Ажнюк і М. Жулинський, а також представники зарубіжних наукових установ: Г. Корбич і К. Косць-Рижко (Польща), Т. Фугаль (Франція), М. Маєва та К. Михайлова (Болгарія), К. Югас (Угорщина), І. Головаха-Хікс (США), Н. Кононенко (Канада). До інституту також надійшли вітальні листи та відеозвернення від зарубіжних колег. У виступах було наголошено на вагомій ролі установи в розвитку української гуманітаристики, збереженні національної культурної спадщини та зміцненні міжнародних наукових зв'язків.

Окрему увагу міжнародній діяльності інституту приділила завідділу української та зарубіжної фольклористики кандидат філологічних наук Л. Вахніна. У доповіді «Зарубіжна фольклористика в наукових дослідженнях ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України» вона висвітлила досвід співпраці з академічними установами Польщі, Угорщини, Болгарії, Румунії, Молдови, Сербії, Франції, Канади, США та інших країн, розповіла про міжнародні наукові проєкти і представила основні результати взаємодії із зарубіжними дослідницькими центрами.

Подальша робота пленарного засідання була присвячена окремим напрямам наукової діяльності інституту. Головний науковий співробітник Інституту народознавства НАН України член-кореспондент НАН України С. Сегеда у виступі «Антропологічні студії ІМФЕ: історія, постаті, досягнення» простежив розвиток антропологічних досліджень, відзначив внесок учених та їхні наукові здобутки. Проблематику збереження й актуалізації аудіовізуальної спадщини розкрив старший науковий співробітник Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України член-кореспондент Національної академії мистецтв України С. Тримбач у доповіді «Аудіовізуальна спадщина як історичне джерело і культурний текст: шляхи актуалізації». У свою чергу заввідділу екранно-сценічних мистецтв та культурології доктор філологічних наук Н. Мех представила результати роботи підрозділу за останнє десятиліття та окреслила його сучасні дослідницькі напрями.

На пленарному засіданні також привітали з ювілеєм завідувача відділу образотворчого та декоративно-прикладного мистецтв ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України доктора мистецтвознавства Т. Кару-Васильєву. Було відзначено її вагомий внесок у вивчення українського декоративно-прикладного мистецтва та багаторічну наукову діяльність в інституті.

Продовженням пленарної програми став круглий стіл «Етнологічні та мистецтвознавчі студії ВУАН: історія досягнень і втрат. До витоків ІМФЕ», присвячений передумовам формування академічних осередків етнологічного та мистецтвознавчого спрямування, їхнім науковим здобуткам і втратам у суспільно-політичних умовах ХХ ст. З основною доповіддю «Українознавчі етнологічні осередки ВУАН у добу Розстріляного відродження» виступив провідний науковий співробітник ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України доктор історичних наук В. Скляр. До обговорення долучилися провідний науковий співробітник інституту член-кореспондент НАН України В. Борисенко, завідувач відділу «Український етнологічний центр» цієї самої установи кандидат історичних наук Г. Бондаренко, старші наукові співробітники інституту кандидат історичних наук О. Таран і кандидат філологічних наук Т. Шевчук. Учасники зосередилися на становленні академічної етнології, науковій діяльності її представників та значенні їхнього доробку для розвитку українських народознавчих студій.

Робота конференції продовжилася 28 жовтня у дев’яти тематичних секціях, присвячених історії та сучасному розвитку української етнології, музейництва й архівознавства, фольклористики, мистецтвознавства, театрального й аудіовізуального, декоративного мистецтва та музикознавства. Учасники представили результати досліджень, звернулися до наукової спадщини попередніх поколінь учених та обговорили актуальні питання збереження української культурної спадщини в умовах російсько-української війни.

Історію та перспективи розвитку української етнології розглянули в межах секції «Українська етнологія у XX–XXI століттях: наукова спадщина, тяглість традиції, стратегії розвитку у вимірах сьогодення» (модератори – Г. Бондаренко та О. Таран). Доповіді стосувалися історії академічних установ, етногенетичних студій, наукової спадщини 1920–1930-х років, а також функціонування української етнокультури в умовах війни. Окремо обговорили проблеми наукової діяльності в умовах ідеологічного тиску та особливості опрацювання джерел із Російської Федерації й Білорусі. За підсумками дискусії запропоновано винести цю проблематику на розгляд Вченої ради інституту.

Проблематику збереження та дослідження культурної спадщини охопили секції «Етнографічне музейництво та архівознавство в Україні та світі: історія, становлення, сучасний вимір» (модератор – професор кафедри історії та археології Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова доктор історичних наук В. Кушнір) та «Народознавча архівна спадщина: традиції та інновації» (модератори – завідувач відділу архівних наукових фондів рукописів та фонозаписів ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України кандидат історичних наук М. Бех та молодший науковий співробітник установи доктор філософії О. Кропивний). У центрі уваги першої секції представлено історію та сучасні практики етнографічного музейництва й архівознавства, другої – використання музейних колекцій та архівних матеріалів у дослідженні традиційної культури, цифрове збереження унікальних зібрань і сучасні підходи до опрацювання документальної спадщини.

Поступу наукових осередків і дослідницьких шкіл була присвячена секція «Історія становлення та інституційного розвитку мистецтвознавства, фольклористики та етнології» (модератори – науковий співробітник ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України О. Головко та молодший науковий співробітник цієї ж установи доктор філософії І. Турейський). Учасники обговорили методологічні засади українського мистецтвознавства, збереження культурної спадщини в умовах війни та взаємозв'язки етнологічних шкіл ВУАН і Наукового товариства ім. Шевченка. Окремо розглядалися історико-культурні зміни XX ст. та їх вплив на розвиток вітчизняної мистецтвознавчої методології.

Проблематика української академічної фольклористики XX–XXI ст. стала предметом обговорення секції «Українська академічна фольклористика XX–XXI століть: становлення – розвиток – перспективи» (модератори – головний науковий співробітник ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України член-кореспондент НАН України Л. Мушкетик та в. о. заступника директора з наукової роботи цієї установи кандидат філологічних наук М. Карацуба). Доповіді стосувалися методики польових досліджень, використання архівних матеріалів у вивченні календарної обрядовості й народної пісенності, а також наукової спадщини українських фольклористів. Значну увагу приділили

фольклорним процесам під час російсько-української війни, фіксації усноісторичних свідчень і збереженню нематеріальної культурної спадщини. Міжнародний аспект представили дослідження українсько-македонської та українсько-хорватської наукової співпраці, українсько-болгарського культурного діалогу й функціонування традиційних фольклорних жанрів у міському середовищі.

Секція «Український театральний та аудіовізуальний простір: тяглість культурних традицій та розвиток спадщини минулих епох» (модератори – Н. Мех та провідний науковий співробітник ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України кандидат мистецтвознавства Р. Росляк) об'єднала дослідження українського театру, кіно, балету й анімації. У доповідях ішлося про художню нарацію у творчості П. Загребельного, роль козацьких танців у формуванні національного культурного канону, функціонування балетного театру в умовах російської агресії та історію створення тресту «Укрaїнфільм». Також розглядалися поетика української анімації воєнного часу й інтерпретація класичної балетної спадщини.

Робота секції «Вітчизняний художній досвід у вимірі сучасних пошуково-інтерпретаційних практик та міжнародних політико-культурних викликів» (модератори – провідний науковий співробітник ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України кандидат мистецтвознавства Р. Забашта та старший науковий співробітник цієї установи кандидат мистецтвознавства О. Ламонова) була зосереджена на мистецькій спадщині, переосмисленні художньо-культурного досвіду радянської доби й українське мистецтво 2014–2026 рр. Серед порушених питань – теоретичні підходи до вивчення мистецьких явищ, інтерпретація старожитностей антів, моделі державного регулювання культури та особливості радянського соцреалізму.

Сучасним дослідженням декоративного мистецтва була присвячена робота секції «Видання з декоративного мистецтва України: нові підходи і дослідження» (модератори – Т. Кара-Васильєва та старший науковий співробітник ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України кандидат мистецтвознавства З. Чегусова). Учасники розглянули професійне декоративне мистецтво кінця XX – початку XXI ст., історію української кераміки, музейні колекції та творчість сучасних художників-керамістів. Окремий блок доповідей стосувався збереження культурних цінностей під час повномасштабної війни, втрат у декоративному мистецтві, музейної та виставкової діяльності, а також міжнародних мистецьких проєктів як засобу культурного спротиву й представлення України у світі.

Музикознавчі студії стали предметом розгляду секції «Музикознавча школа ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України в контексті гуманітарної науки: класична спадщина, сучасні тенденції, концепції, проблеми» (модератори – завідувач відділу музикознавства та етномузикології ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України доктор мистецтвознавства О. Немкович та науковий співробітник установи кандидат мистецтвознавства І. Богданова-

Дашак). Учасники зосередилися на науковій спадщині інституту та її значенні для українського мистецтвознавства, музичній енциклопедистиці, історії наукових видань, біографістиці, українському музичному театрі й дослідженні богослужбової музичної культури.

Робота кожної секції конференції передбачала також молодіжну панель, що об'єднала здобувачів вищої освіти інституту та закладів вищої освіти України. Її учасники представили результати власних наукових досліджень, мали змогу апробувати їх у формі доповідей та долучитися до фахової дискусії.

Наукова програма заходу охопила широке коло актуальних проблем української гуманітаристики, зокрема осмислення наукового доробку інституту та визначення перспектив подальших досліджень. Представлені доповіді засвідчили значущість міждисциплінарного підходу до вивчення української культури, актуальність збереження, опрацювання та популяризації архівних і музейних колекцій, особливо в умовах сучасних суспільних викликів і російсько-української війни.

Ювілейна конференція стала важливою подією в житті інституту, поєднавши підбиття підсумків його 105-річної діяльності з обговоренням перспектив подальшого розвитку. Захід також сприяв поглибленню професійних контактів, розширенню кола партнерських взаємин та зміцненню співпраці з науковими установами й дослідниками, з якими інститут пов'язують багаторічні професійні зв'язки.

Для ознайомлення з матеріалами конференції на сайті інституту розміщено її програму та збірник тез доповідей. Відеозаписи пленарного засідання і круглого столу оприлюднено на ютюб-каналі інституту ***(Національна академія наук України (http://www.nas.gov.ua). – 2026. – 4.11).***

Проблеми розвитку соціальних комунікацій

О. Желай, ст. наук. співроб. СІАЗ НБУВ
Н. Аксьонова, наук. співроб. СІАЗ НБУВ
І. Терещенко, мол. наук. співроб. СІАЗ НБУВ

Трансформація форм і напрямів роботи бібліотек у територіальних громадах у складних умовах сьогодення

У статті проаналізовано трансформаційні процеси форм і напрямів роботи бібліотек у територіальних громадах відповідно до змін користувацьких запитів через військові, соціальні, економічні, політичні процеси в Україні.

Досліджено особливості інтеграційних зв'язків бібліотек з представниками владних структур, громадських, благодійних, міжнародних організацій, розбудову цільових просторів бібліотеки на принципах інклюзивності для підвищення рівня якості

бібліотечного сервісу. Схарактеризовано ключові умови для ефективного функціонування бібліотеки як центру розвитку місцевої громади.

Ключові слова: бібліотеки територіальної громади, користувацький запит, інклюзивність, ефективність бібліотечного сервісу.

Наразі в регіонах України бібліотеки – не лише інформаційні центри у своїх громадах, а і творці відкритих соціокультурних просторів, де забезпечуються різноманітні користувацькі запити: освітні, наукові, культурно-дозвіллєві; підтримуються та реалізуються волонтерські ініціативи, гуманітарні акції тощо.

Це актуалізує розвиток бібліотечного сервісу на основі творчо-інноваційного, інклюзивного підходів у забезпеченні широкого спектру інформаційних потреб мешканців певної територіальної громади (далі – ТГ).

Бібліотекознавці приділяють значну увагу аспектам трансформації та адаптації бібліотечної сфери відповідно до еволюції суспільно-інформаційних потреб. Різні аспекти розвитку соціальної місії та інформаційної функції бібліотеки досліджували В. Горовий, О. Онищенко, О. Воскобойнікова-Гузєва, С. Горова. У працях Т. Вилегжаніної, О. Ауліна, А. Потіхи було висвітлено особливості реалізації бібліотечного обслуговування в умовах військового періоду. О. Бруй, С. Кравченко, Л. Чередник, В. Сидоренко вивчали роль бібліотеки в територіальних громадах. Н. Тюркеджи, О. Мар'їна аналізували реалізацію принципів інклюзивності в бібліотечній сфері. Водночас потребує досліджень рівень ефективності бібліотечного сервісу в громадах України в сучасних умовах, його відповідність інформаційним потребам мешканців ТГ для розв'язання їхніх проблем і завдань.

Тож **мета** статті – аналіз і наукове осмислення особливостей забезпечення бібліотеками широкого спектру інформаційних запитів усіх членів громади в умовах складних випробувань України; визначення складових ефективної діяльності бібліотеки як центру розвитку громади.

Методологічна основа. Принципи наукової об'єктивності, дедукції та системності дали змогу проаналізувати контент сайтів публічних бібліотек, дослідити затребуваність спектру бібліотечних продуктів і послуг, залученість бібліотек у питання життєдіяльності громади, особливості взаємодії бібліотек з представниками державних органів влади, громадських, волонтерських організацій.

Також відбувалося узагальнення результатів дослідження, формування висновків.

В Україні суворі реалії стали каталізатором вибудови нових підходів до розвитку бібліотечно-інформаційних ресурсів і послуг, урізноманітнення моделі функціонування бібліотеки як фізичного простору з урахуванням змін у суспільно-інформаційних запитах, упровадження інновацій та сучасних технологічних алгоритмів в організацію роботи співробітників бібліотек.

Істотними факторами впливу на трансформацію бібліотечної сфери, безумовно, стали початок російської військової агресії у 2014 р. і, як наслідок, поява нової категорії бібліотечних користувачів – внутрішньо переміщених осіб (ВПО). Широкомасштабне вторгнення РФ у 2022 р., у свою чергу, масштабувало проблеми переселенців і біженців. Упровадження з 2014 р. адміністративно-територіальної реформи (децентралізації) для посилення суб'єктності місцевого самоврядування розширило повноваження місцевої громади, а також посилило її відповідальність за добробут спільноти, що, у свою чергу, вплинуло на формування нових завдань і напрямів роботи бібліотек у територіальних громадах [2, 4, 5].

Як показує міжнародна практика, у сучасному світі бібліотекам відводиться поважна роль у системі інституцій, що допомагають у демократизації, просвітництві, збереженні національної пам'яті, побудові суспільства знань. У Резолюції Європейського парламенту A2-0248/1998 про роль бібліотек у сучасному світі [1], зокрема, наголошено на необхідності долучати бібліотеки до стратегій Європейського Союзу з інформування суспільства, до планів і програм з питань культурної, освітньої, інформаційної й фінансової політик, адже бібліотеки – одні з найважливіших інституцій, які надають доступ до знань і культури. У цьому документі також акцентується увага держав-членів ЄС на важливості дієвої системи законодавчих актів і заходів з підтримки належного матеріально-технічного рівня всіх типів бібліотечних закладів, щоб бібліотеки були спроможні відігравати активну роль у забезпеченні доступу до інформації та поширенні знань; щоб бібліотеки були здатні відповідати викликам, з якими стикаються громадяни в сучасних реаліях.

Тож очевидно, що на рівень забезпечення ТГ інформаційно-бібліотечними послугами впливають, зокрема, ефективність державної підтримки бібліотечної галузі, інтеграційні зв'язки населення громади з місцевими органами влади, професіоналізм бібліотечних працівників. Дієвість цих факторів впливу можна розглянути на ряді прикладів.

Серед успішних практик активної політики підтримки бібліотек місцевою владою – створення єдиної універсальної бібліотечної системи в м. Запоріжжя у 2020 р. Важливою передумовою реалізації реформи стало навчання у 2019 р. за кордоном головних працівників, які і втілювали набутий досвід. Ремонт та реконструкція приміщень публічних бібліотек забезпечили зонування простору і створення місць для читання, навчання, розвитку й відпочинку, а також платформи для реалізації цікавих активностей та ідей. У бібліотеках діє послуга «Є-книга» – система автоматизації бібліотек, яка дає змогу додавати книжки до електронного каталогу, отримувати актуальні дані про наявні та видані книжки тощо. Оновлені бібліотеки перетворюються на

[1] Resolution on the role of libraries in modern society (1998/2103(INI)) : European Parliament Resolution A4-0248/98 of 23 October 1998. *Official Journal of the European Communities*. 1998. Vol. 41. C. 341. P. 373. URL: https://europa.eu.

інформаційні й культурні центри, які цікавлять і дітей, і дорослих; зали бібліотек також пристосовано для людей з інвалідністю [3, с. 58]. У 2023 р. Українська бібліотечна асоціація (УБА) визнала Запорізьку інклюзивну бібліотеку кращим закладом року за цим напрямом. У дизайні інтер'єру бібліотеки максимально враховано потреби кожної людини з інвалідністю; облаштовано пандус, тактильні смужки та позначення шрифтом Брайля для людей зі слабким зором (URL: https://zp.gov.ua/uk/articles/item/20579/zaporizka-inklyuzivna-biblioteka-stala-kraschim-zakladom-roku-v-svoemu-segmenti).

Системна робота з розвитку бібліотечної мережі Запоріжжя триває, зазначили Р. Харченко, в. о. міського голови Запоріжжя, та О. Максименко, директор департаменту культури і туризму Запорізької міської ради, які в березні 2025 р. взяли участь у міжнародному круглому столі «Бібліотека для подолання суспільних викликів у громадах», що зібрав понад 700 учасників онлайн на платформі "ZOOM" для обміну досвідом. Захід відбувся в межах реалізації міжнародного проєкту «Посилення ролі бібліотек у відбудові України», що фінансується Шведським інститутом [6]. Очільники Запоріжжя повідомили про істотне оновлення книжкового фонду: придбання 40 тис. нових видань; доповіли, що триває забезпечення безперешкодного доступу до бібліотек, створюються сховища в бібліотеках; активно залучаються позабюджетні кошти, а також реалізується ефективна кадрова політика.

Перед учасниками заходу також виступили міський голова Пустомитівської міськради Львівської області О. Серняк і начальниця відділу культури, молоді та спорту Пустомитівської міськради О. Биць, які наголосили на значущості бібліотек у задоволенні ключових потреб громади. Вони представили нові бібліотечні сервіси та проєкти, що активно впроваджуються в місцевій мережі бібліотек і формують різнопланові простори для розвитку натхнення та взаємодії. Бібліотеки Пустомитівської громади – це не просто сховища книг, а центри культури, освіти та спілкування, що відіграють важливу роль у формуванні світогляду громадян, особливо молоді, наголосили представники міської влади.

Реорганізована в грудні 2022 р. єдина мережа публічних бібліотек Львівської об'єднаної територіальної громади (включає 49 бібліотек-філій) сьогодні функціонує як відкриті дієві й актуальні майданчики, що задовольняють потреби дітей і дорослих у сфері освіти, культури, дозвілля у форматі навчальних курсів, презентацій, лекторіїв, кінопоказів, майстер-класів, виставок, партисипативних практик (URL: https://lmb.lviv.ua/abou). Наразі публічні бібліотеки Львівської ТГ – це гнучкі небайдужі середовища, що розвиваються відповідно до змін суспільно-інформаційних запитів та активно допомагають різним категоріям користувачів: військовим, ветеранам, вимушено переміщеним особам, сім'ям з дітьми, людям поважного віку та ін. Протягом 2024 р. бібліотеки у Львові сприяли розвитку культури й освіти містян; були осередком волонтерської роботи: кілометри сплетених

маскувальних сіток, десятки тисяч виготовлених свічок, дитячі листи і вироби стали важливою підтримкою наших захисників і внеском у перемогу. Львівська муніципальна бібліотека є активним партнером реабілітаційної системи "Unbroken" – читацькі бібліотечні осередки розгорнуто безпосередньо в приміщеннях лікувальних закладів для сприяння реабілітації військових через читання, спілкування; реалізовано ряд соціально значущих громадських проєктів, зокрема поліпшення інформаційного забезпечення людей з порушенням зору. Також створено спільний проєкт бібліотеки, міської ради та Центру пробації щодо соціалізації неповнолітніх правопорушників у межах пілотного проєкту із впровадження міжнародних стандартів правосуддя, дружнього до дитини. Тож бібліотеки стають простором, де корекційні програми сприяють поверненню підлітків до повноцінного життя в громаді, допомагають подолати упередження в спільноті. Адже бібліотека в ТГ – це інклюзивний простір для всіх без винятку, незалежно від віку, статі, гендеру, соціального статусу чи уподобань. Це місце, де кожен може знайти інформацію, підтримку, а головне – відчуття належності до спільноти, джерело підтримки та порозуміння (URL: https://zaxid. net/resotsializatsiya_nepovnolitnih_pravoporushnikiv_u_bibliotetsi_ n1594016).

Російська військова агресія проти України – істотний чинник збільшення кількості людей з фізичними та когнітивними порушеннями, погіршення морально-психологічного стану українців, зокрема переселенців і біженців, через війну й окупацію. Такі тенденції підкреслюють важливість розширення соціальної інтеграції і впровадження принципів інклюзивності у всіх сферах життя, зокрема в бібліотечно-інформаційній діяльності; актуалізують роль бібліотечних закладів у забезпеченні рівного доступу всіх членів громади до знаннєвих, освітніх, культурних ресурсів. Поняття доступності охоплює не лише фізичний доступ до будівель і приміщень, а й до формування сприятливих психосоціальних та технологічних умов, що враховують різноманітні потреби користувачів. За підтримки представників влади, громадськості, благодійних фондів вітчизняні бібліотеки дедалі активніше реалізують принципи інклюзивності, які спрямовані на створення доступності і комфорту [7].

Так, на виконання Плану заходів у 2023–2024 роках з реалізації Національної стратегії зі створення безбар'єрного простору в Україні – забезпечення осіб з інвалідністю необхідними засобами доступу до інтернету в установах освіти та культури, зокрема у бібліотечних закладах (URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/372-2023-%D1%80#Text) у двох публічних бібліотеках м. Кривий Ріг було оснащено комп'ютерні місця програмним забезпеченням NVDA (сучасні тифлоінформаційні технології) для людей з вадами зору: у Центральній бібліотеці КЗК «Міська бібліотека для дорослих» КМР та Бібліотеці-філії № 24 КЗК «Міська бібліотека для дорослих» КМР (URL: https://www.libr.dp.ua/zir.html).

Команда Львівської муніципальної бібліотеки на базі Сенсотеки запустила курси цифрової грамотності для ветеранів і цивільних з порушенням зору. Курси включають користування програмним забезпеченням на смартфоні, планшеті, ноутбуці та комп'ютері. Індивідуальна допомога в адаптації незрячим та людям з порушенням зору, а саме: користування спеціальними додатками навігації, перегляд кіно тощо. Проєкт «Сенсотека» львівських бібліотекарів став фіналістом програми "The Europe Challenge 2024: Libraries, Communities and Democracy", яка збирає кращі практики бібліотечних послуг для масштабування, обміну і впровадження їх у різних бібліотеках Європи (URL: https://www.lmb.lviv.ua/projects/proyekt-sensoteki-cifrovi-navichki-dlya-lyudej-z-porushennyam-zoru-stav-finalistom- programi-the-europe-challenge-2024-libraries-communities-and-d-emocracy).

Відкрито кімнату для батьків з дітьми у Волинській ОУНБ ім. О. Пчілки за сприяння Літературної платформи «Фронтера» в рамках проєкту «Адаптація та доступність: інклюзивна культура». У кімнаті облаштовано зони для грудного вигодовування малюків, пеленальні столики, а також місця для ігор. Усі охочі зможуть приходити сюди, щоб вчитися, працювати та долучатися до культурних заходів, знаючи, що їхнім малюкам буде комфортно (URL: https://surl.li/lwawmc).

Для налагодження повсякденного життя спільноти, нормальної взаємодії в колективі дуже важливими є емоційна врівноваженість, стабільність ментального здоров'я людей, адже війна провокує стреси, погіршує моральний стан.

Бібліотеки консолідують зусилля з психологічної підтримки: для широкого інформування про стрес та шляхи його подолання бібліотечні фахівці формують відповідні цифрові ресурси, тематичні підбірки літератури, організовують різноманітні заходи для поліпшення психоемоційного стану мешканців громади. Роль бібліотеки в цих процесах досить вагома, оскільки вона є безпосереднім організатором, провідником, учасником у забезпеченні процесу обслуговування та реабілітації.

Слід підкреслити, що впровадження різних технік з бібліотерапії, книготерапії, проведення заходів заохочення та популяризації читання допомагає не тільки у розв'язанні життєвих, психологічних проблем, а є одним із факторів розвитку інтелектуальних здібностей, впливу на освітні, соціально-комунікаційні процеси між людьми, їхній добробут, здатність до емпатії, розуміння чужих точок зору. Недарма вебслоганом благодійної організації "The Reading Agency" (Велика Британія), яка впроваджує багато програм щодо популяризації читання, є вислів: «Вирішення великих життєвих проблем за допомогою доведеної сили читання» ("Tackling life's big challenges through the proven power of reading").

Бібліотерапевтичні методики, що спираються на ґрунтовні науково-практичні дослідження [1], успішно застосовуються вітчизняними бібліотекарями у військових реаліях сьогодення в різноманітних формах: у

Житомирській обласній бібліотеці для дітей та юнацтва створено Інтерактивну виставку до Всесвітнього дня ментального здоров'я з добірки книжок, які варто прочитати для збереження душевної рівноваги та зміцнення емоційної стійкості (URL: https://www.libertyspace.org.ua/2023/10/10/interaktyvna-vystavka-do-dnia-mentalnoho-zdorov-ia); вулична акція бібліотекарів Городнянської ЦБС на Чернігівщині «Ментальне здоров'я: як подбати про себе?», під час якої містяни отримували цінні матеріали з порадами та вправами для контролю емоційного стану, поліпшення навичок психологічної стійкості (URL: https://surl.li/bybblw); у Тернопільській ОУНБ – просвітницькі заходи «Стрес. Війна. Здоров'я» для користувачів щодо оволодіння методиками релаксації, усвідомлення значення читання як стратегії зниження стресу (URL: https://library.te.ua/2024/07/01/informaczijna-godyna-stres-vijna-zdorovya); у Сумській ОУНБ й Полтавській ОУНБ ім. І. П. Котляревського організовано за участі медичних фахівців проведення лекцій, тренінгів, зустрічей з навчання методикам зниження стресу та тривожності, поліпшення самопочуття (URL: https://surl.li/lrkyff; URL: https://surl.li/spkapk).

Наприкінці 2024 р. в Полтавської ОУНБ ім. І. П. Котляревського відкрився «Центр перформативної практики» – новий культурний простір, у створенні якого допомагали представники Полтавської ОВА, Суспільної служби України, Театру сучасного діалогу та ін. Мета центру – функціонування соціально-адаптивного простору для військових, ВПО, постраждалих через воєнні дії громадян, активна залученість їх до постановок власних театральних п'єс, історій у ролі актора для висловлення пережитих емоцій і подій, сприяння розумінню та розв'язанню проблем для подальшої реабілітації й соціальної адаптації (URL: https://surl.li/qnysna).

Вартий уваги приклад консолідації зусиль представників державної влади, бібліотечної сфери, громадськості, благодійних фондів на Івано-Франківщині в розбудові системної підтримки й поліпшення психологічного здоров'я мешканців ТГ. Наприкінці 2024 р. в Івано-Франківській обласній державній адміністрації підбили підсумки реалізації Всеукраїнської програми ментального здоров'я «Ти як?», зазначивши, що в області запрацювало 14 центрів життєстійкості завдяки роботі БФ «Карітас»; для ветеранів створено п'ять просторів, а також працює 19 реабілітаційних центрів, законтрактованих НСЗУ. Відчутний внесок закладів культури й освіти, які сприяють просвіті та розвитку культури, турботи про свій психологічний стан. Івано-Франківська ОУНБ ім. І. Франка – організатор проведення заходів бібліотеками регіону щодо затвердження системи просвітницької діяльності з формування цінності ментального здоров'я всіх членів громади, сприяння згуртованості мешканців ТГ і ВПО. Презентації бібліотечно-інформаційних ресурсів, проведення бібліотекарями днів інформації, бесід-рекомендацій, зустрічей і консультацій з медпрацівниками, священниками, спрямованих на підтримку соціокультурної реабілітації постраждалих від війни, забезпечення доступу до знаннєвих ресурсів, розширення кола спілкування, поліпшення

психологічного благополуччя населення, сталий розвиток ТГ (URL: https://surl.li/xpqrjy; URL: https://lib.if.ua/prof/?p=3085; URL: https://lib.if.ua/prof/?p=3121; URL: https://lib.if.ua/news/1745841965.html).

У жовтні 2024 р. розпочалася реалізація Програми «Бібліотеки як простір психосоціальної підтримки», яку спільно підготували ЮНЕСКО, Міністерство культури та стратегічних комунікацій України (МКСК), Координаційний центр з психічного здоров'я Кабінету Міністрів України. Програма є складовою пріоритетного проєкту «Мистецтво допомагати» МКСК у межах Всеукраїнської програми ментального здоров'я «Ти як?» за ініціативою О. Зеленської. Втілення програми розпочалося в шести областях України: Київській, Житомирській, Львівській, Івано-Франківській, Тернопільській та Одеській. Серед завдань програми: посилення ролі публічних бібліотек у психосоціальній підтримці людей у громадах, поширення інструментів самодопомоги, використання артметодик у своїй роботі, за потреби переспрямування людей до існуючих психологічних служб. У січні 2025 р. перші підсумки показали, що заходи з психосоціальної підтримки в бібліотеках відвідали близько 3 тис. осіб. Наразі бібліотекарі інтегрують заходи Програми з психосоціальної підтримки в плани роботи своїх бібліотек (URL: https://mcsc.gov.ua/news/biblioteky-yak-prostir-psyhosoczialnoyi-pidtrymky-u-lvovi-vidbulasya-prezentacziya-pershyh-rezultativ-proyektu).

Вимушено переміщені особи – категорія бібліотечних користувачів, які, крім психосоціальної підтримки, потребують систематичного інформування для вирішення різноманітних питань. Тому в регіонах України бібліотеки приділяють значну увагу допомозі внутрішньо переміщеним особам, яких понад 4,6 млн осіб, за даними Мінсоцполітики станом на січень 2025 р. (https://www.ioc.gov.ua/analytics/dashboard-vpo).

Від початку російсько-української війни у 2014 р. бібліотечне обслуговування активно розвивається в напрямі підтримки й інтеграції переміщених громадян [2], адже за умов ефективної адаптації ВПО на новому місці приймаюча громада отримує цінні ресурси – людський капітал, який потенційно може підвищувати соціокультурну, економічну спроможність спільноти.

Вітчизняні бібліотеки розбудовують і вдосконалюють сервісні послуги для ВПО: акумулюють електронний ресурс з широкого кола питань; організовують інформаційно-консультативні заходи із залученням фахівців юридичного, соціального, медичного профілів; розширюють співпрацю з волонтерами, благодійниками тощо.

Так, на Дніпропетровщині для новоприбулих мешканців на вебсайті Дніпропетровської ОУНБ ім. Первоучителів слов'янських Кирила і Мефодія (URL: https://www.libr.dp.ua) у рубриці «Корисно. Переселенцям» представлено оновлюваний тематичний дайджест новин загальноукраїнських та регіональних медіа з актуальних питань: субсидія на оренду житла для

ВПО, законодавчі новації щодо виплат для ВПО, дані про ГО «Повертайся додому» (URL: https://comebackhome.com.ua) щодо алгоритму дій для українців, які планують повернутися додому.

Вінницька ОУНБ ім. В. Отамановського, Волинська ДОУНБ ім. О. Пчілки і Полтавська ОУНБ ім. І. П. Котляревського організували на своїх вебсайтах інтерактивний перехід на цифровий ресурс порталу [Безоплатна правнича допомога] (URL: https://legalaid. gov.ua), що функціонує в Системі державного безкоштовного правового забезпечення; юридичні послуги надаються онлайн через канали телекомунікації, а також офлайн через державну мережу точок доступу до правничої допомоги в кожній області України. За вказаними на порталі контактами ВПО в регіоні їхнього перебування можуть отримати правову допомогу у відновленні документів, оформленні соціальних, пенсійних чи пільгових виплат, в отриманні фінансової допомоги від міжнародних організацій тощо.

Отримати юридичну підтримку від фахівців Системи безоплатної правової допомоги можуть переселенці на Сумщині в Охтирській публічній бібліотеці, де функціонує культурний креативний простір

Проєкт «Фабрика добра та відпочинку» створено за ініціативи Охтирської міської організації Товариства Червоного Хреста України, завдяки програмі “BRAVO”. Для згуротованості мешканців і новоприбулих українців у межах проєкту організовують заходи за гуманітарним, освітнім, культурно-розважальним напрямами: мініконцерти, вечори відпочинку, заходи в рамках клубів з бібліотерапії, арттерапії, заняття з йоги та шахів; для дітей: творчі заходи, інтелектуально-розважальні вікторини, квести (URL: https://surl.li/wlwijp).

У Дрогобицькій центральній міській бібліотеці ім. В. Чорновола на Львівщині для ВПО відкрито сучасний мультимедійний коворкінг-центр, де розміщено столи з комп’ютерами, навушниками, вайтборди з набором маркерів тощо. У центрі організовано навчальні курси для переселенців, які мешкають у Дрогобичі та планують відкрити свій бізнес. Також у центрі відбуваються ділові зустрічі, онлайн-навчання, майстер-класи (URL: https://www.facebook.com/drogobuch/?locale=ru_RU).

Тернопільською обласною бібліотекою для дітей проводиться ґрунтовна робота з підтримки переміщених сімей з дітьми, організовуються заходи для згуртування й зміцнення комунікації між ВПО та місцевим населенням. Ще на початку війни в бібліотеці облаштовано комфортний простір з ігровими зонами для переселенців з дітьми; з вересня 2023 р. у бібліотеці запрацював соціально значущий проєкт «Коло добра» – сучасний інтерактивний соціокультурний простір, де діти-ВПО разом з місцевими дітьми стають учасниками різноманітних заходів: родинних свят, терапевтичних читань, майстер-класів, студій з вивчення англійської мови та комп’ютерної грамотності, перегляду фільмів у кінозалі. Спільні заходи в дружній атмосфері сприяють інтелектуальному і творчому розвитку, психоемоційному

розвантаженню, змістовному дозвіллю для всієї родини (URL: https://odb.te.ua/project/proyekt-kolo-dobra).

Ще одним з важливих питань, що актуальні для кожної територіальної громади, є питання працевлаштування, зменшення кількості безробітних серед місцевих мешканців та новоприбулих громадян, адже від досягнень і добробуту кожної людини залежить рівень соціально-економічного зростання мешканців усієї громади. Тому бібліотеки активно долучаються до питань зайнятості в ТГ.

Бібліотечні установи, що приєдналися до участі в проєкті «ВільноХаб: працевлаштування» за фінансової підтримки USAID Ukraine та IREX in Ukraine, стали дієвим майданчиком з підтримки та допомоги для громади, переважно молодих людей, у питаннях працевлаштування, написання резюме й розуміння сучасних тенденцій на ринку праці: у Центральній публічній бібліотеці Хмельницької громади, а також в Івано-Франківській ОУНБ ім. І. Франка за участі працівників центрів зайнятості проводилися профорієнтаційні інтерактивні зустрічі, тренінги для студентів, ліцеїстів і всіх бажаючих працевлаштуватися (URL: https://is.gd/3iQgh9; URL: https://lib.if.ua/projects/1704877017.html). У Центральній бібліотеці Олександрійської міської ЦБС та Кіровоградській обласній бібліотеці для юнацтва ім. Є. Маланюка організовуються консультації щодо вступних кампаній, ситуації на ринку праці, послуг і сервісів Служби зайнятості; на Полтавщині працівники Дитячої бібліотеки на Соборній у м. Кременчук розміщують на вітринах профорієнтаційні виставки, що дають змогу молоді зацікавитися новими спеціальностями й обрати професію; Житомирська обласна бібліотека для дітей та юнацтва організовує для своїх користувачів онлайн-зустрічі «Професія за покликом серця» в різних закладах для висвітлення особливостей певних професій (URL: https://oth.nlu.org.ua/?p=7592).

Для підвищення рівня обізнаності й конкурентоспроможності на ринку праці в бібліотеках також можна пройти курси комп'ютерної та медіаграмотності, отримати навички з кібербезпеки, поліпшити знання іноземних мов – такі послуги вже стали усталеними для багатьох бібліотек. У бібліотечних установах мешканці громади можуть здобути цифрові навички й уміння користуватися сучасними гаджетами, отримати доступ до електронних ресурсів і державних сервісів. На масштабування цього напряму бібліотечної діяльності було спрямовано проєкти «Дія. Цифрова освіта» у 2020 р. та «Розвиток спроможності бібліотек – Хабів цифрової освіти» у 2022–2023 рр., організовані УБА, Міністерством цифрової трансформації України й Програмою розвитку ООН. У рамках реалізації цих проєктів бібліотечні працівники змогли підвищити свою компетенцію та навчати користувачів. Як результат значно зменшилася кількість користувачів з навичками нижче середнього рівня після навчання: із 43,3 до 9,7 %; п'ять бібліотек отримали в подарунок планшети "Lenovo". УБА продовжує й надалі співпрацю з

ключовими партнерами цих проєктів і координацію діяльності всеукраїнської мережі Хабів цифрової освіти, оскільки підсумки, крім позитивних результатів, також показали й спільні проблеми бібліотек: недостатня матеріально-технічна база, брак кадрового персоналу, труднощі із залученням відвідувачів (URL: https://ula.org.ua/novyny-ta-podii/novyny/5142-pidsumkova-zustrich-za-proiektom-rozvytok-spromozhnosti-bibliotek-khabiv-tsyfrovoi-osvity-26-27-zhovtnia-2023-roku).

Як демонструє соціологічне дослідження обслуговування публічними бібліотеками Кіровоградщини переселенців, майже всі опитані вказали на потребу в інформаційних продуктах і послугах, що підкреслює значення бібліотеки як інформаційного центру, особливо в сільській місцевості. Показово, що майже всі респонденти (98 %) відзначили можливості бібліотек задовольняти їхні інформаційні потреби; водночас очевидною є обмеженість послуг тих бібліотек, де відсутній інтернет (URL:https://library.kr.ua/wp-content/uploads/2024/04/byaktspvpo.pdf).

На недостатній рівень інформатизації та безконтрольність закриття публічних бібліотек в Україні вказується в ґрунтовному дослідженні бібліотечної галузі, реалізованому в рамках проєкту “RES-POL2”, що здійснює Центр «Регіональний розвиток» Агенції економічного розвитку PPV Knowledge Networks за фінансової підтримки Європейського Союзу [3, с. 3]. У документі містяться пропозиції змін до вітчизняних нормативно-правових актів для підвищення ролі держави в розвитку бібліотечної сфери.

Скорочення публічних бібліотек – це загальноєвропейська тенденція через економічні та демографічні проблеми. Водночас в Україні через повномасштабне вторгнення Росії у 2022 р. відбулося різке зменшення кількості публічних бібліотек – на 2 тис. 755 закладів. У 2023 р. вдалося відновити роботу частини бібліотек, переважно на деокупованих територіях: більшість мешканців звільнених та прифронтових громад висловилися проти закриття бібліотек навіть у малонаселених місцевостях [3, с. 51].

Сьогодні для мешканців територіальних громад бібліотеки це інформаційно-комунікаційні центри, що забезпечують наукові, просвітницькі, соціокультурні та інші користувацькі запити. Бібліотеки в ТГ продумано, мобільно й інклюзивно формують спектр послуг, тому спроможні забезпечити інформаційні потреби громадян з актуальної, затребуваної, важливої проблематики, що, у свою чергу, надає можливості саморозвитку кожному мешканцю, сприяє посиленню спроможності ТГ.

Як показує проведене дослідження, ефективно реалізовувати свою роль і завдання публічні бібліотеки можуть за таких вагомих умов:

– дієва політика державної підтримки бібліотечної сфери;

– активна позиція мешканців та місцевої влади щодо включення бібліотек у стратегічний план розвитку ТГ як соціокультурної, інклюзивної, освітньої, просвітницької компонентів для сталого матеріально-технічного, фінансового забезпечення бібліотек місцевої громади;

– розроблення бібліотечними фахівцями концепції розвитку актуальних просторів бібліотеки на основі вивчення користувацького попиту й тенденцій суспільно-інформаційних запитів, залучення допомоги державних інституцій, неурядових організацій та ін.;

– розвиток бібліотеками грантової діяльності, спонсорських зв'язків;

– системна й докладна промоція усього спектру бібліотечного сервісу під власним логотипом на вебсайті бібліотеки, у місцевих ЗМІ та соцмережах; встановлення банерів і поширення буклетів / оголошень / афіш в установах, скверах, під час вуличних акцій, на днях міста / району / села тощо;

– визначення пріоритетних напрямів у подальшому плануванні бібліотечно-інформаційної діяльності на підставі результатів соцдосліджень користувацького попиту, аналізу соціально-економічних показниів ТГ, ситуації в країні, інших чинників.

Очевидно, що затребуваність бібліотек, їх залученість у всі процеси життєдіяльності ТГ сприяє консолідації зусиль громади, влади, міжнародної спільноти щодо розв'язання проблем і завдань територіальної громади та подолання складних викликів перед нашою країною.

Список бібліографічних посилань

1. Аксьонова Н. Бібліотерапія як напрям діяльності бібліотек в умовах російсько-української війни. *Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського*. 2022. Вип. 64. С. 107–119. https://doi. org/10.15407/np.64.107

2. Желай О. Нові напрями бібліотечної роботи з допомоги внутрішньо переміщеним особам: теоретичні, методичні та прикладні аспекти. *Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського*. 2017. Вип. 46. С. 292–312. https://doi.org/10.15407/np.46.292

3. Істотні питання політик: бібліотеки. Ааналітична записка / Центр «Регіональний розвиток» Агенції економічного розвитку PPV. 2024. 71 с. URL: https://www.ppv.net.ua/uploads/work_attachments/RES-POL_Libraries_2024.pdf (дата звернення: 10.02.2025).

4. Чередник Л. А., Сидоренко В. О. Сучасна бібліотека як вільний простір: історія трансформації. *Документно-інформаційні комунікації в умовах глобалізації: стан, проблеми та перспективи : матеріали VI Міжнар. наук.-практ. конф. (25 листоп. 2021 р.)*. Полтава : Нац. ун-т ім. Ю. Кондратюка, 2021. С. 237–241.

5. Чотири простори бібліотеки: модель діяльності: практичний посібник / автори-укладачі: О. Бояринова, О. Бруй, Л. Лугова, Я. Сошинська, І. Шевченко ; Українська бібліотечна асоціація. Київ : ВГО «Українська бібліотечна асоціація», 2020. 104 с.

6. Підсумки міжнародного круглого столу «Бібліотека для подолання суспільних викликів у громадах», 25 берез. 2025 р. / Українська бібліотечна асоціація. URL: https://ula.org.ua/novyny-ta-podii/novyny/5365-pidsumky-

mizhnarodnoho-kruhloho-stolu-biblioteka-dlia-podolannia-suspilnykh-vyklykiv-u-hromadakh-25-bereznia-2025-r. (дата звернення: 16.04.2025).

7. Тюркеджи Н., Мар'їна О. Інклюзивна бібліотека як агент змін у суспільстві. *Вісник Харківської державної академії культури* : зб. наук. пр. / М-во культури та інформ. політики України, Харків. держ. акад. культури. Харків : ХДАК, 2023. Вип. 64. С. 84. https:// doi.org/10.31516/2410-5333.064.06

<u>До уваги derслужбовця</u>

І. Христенко, провідний бібліограф НБУВ

Нові надходження біобібліографічних видань до Відділу науково-бібліографічної інформації НБУВ

1. Бойчак Михайло Петрович. Військовий лікар, науковець, історик медицини, начальник Головного військового клінічного госпіталю: біобібліогр. покажч. / наук. ред. Т. А. Остапенко ; упоряд.: Л. І. Самчук, Г. М. Смирнова ; ред. Н. М. Бортнік ; Нац. наук. мед. б-ка України. Київ : Коляда О. П. [вид.], 2025. 240 с. : фот. (Медична біографістика).

Покажчик інформує про життя, професійну та наукову діяльність українського військового лікаря, начальника Головного військового клінічного госпіталю з 1996 по 2012 рік, генерал-майора медичної служби, заслуженого лікаря України, доктора медичних наук, професора М. Бойчака. До видання увійшли 500 наукових праць у галузі кардіології, пульмонології, внутрішніх хвороб, організації охорони здоров'я та історії медицини.

Книга може бути корисною науковим і науково-педагогічним працівникам, лікарям, здобувачам вищої й післядипломної медичної освіти, фахівцям бібліотечної та інформаційної справи, а також усім, хто цікавиться історією медицини.

Шифр зберігання НБУВ: Ва881238

Шифр зберігання ВНБІ: д Б77

2. Валерій Михайлович Геєць / НАН України, Держ. установа «Ін-т економіки та прогнозування НАН України». Київ : Академперіодика, 2025. 184 с. : портр., фот. (Біобібліографія вчених України). Текст укр., англ. До 80-річчя акад. НАН України В. М. Гейця.

Ювілейне видання присвячено науковій, науково-організаційній та громадській діяльності відомого українського вченого у сфері економіко-математичного моделювання та прогнозування економічного розвитку, макроекономіки, державного регулювання економіки, доктору економічних наук, професору, лауреату Державної премії України, заслуженому діячу науки і техніки України, академіку НАН України В. Гейцю.

Книга знайомить читача з основними датами життя та творчої діяльності вченого, його науковим доробком за останнє десятиріччя, також з темами кандидатських і докторських дисертацій, захищених під його керівництвом, які репрезентують створену ученим наукову школу моделювання та макроекономічного прогнозування, її методологічний базис, місію та спадковість.

Видання адресоване всім, хто цікавиться історією національної науки та її видатними постатями.

Шифр зберігання НБУВ: Ва881158

Шифр зберігання ВНБІ: д Г28

3. Професор Василь Ґрещук: у любові до слова : спогади, поезії, бібліогр. покажч. / упоряд., вступ. ст., поезії: В. Грещук ; редкол.: В. Грещук, К. Городенська, Р. Дзумедзей [та ін.] ; Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника. Івано-Франківськ : Вид-во Прикарпат. нац. ун-ту ім. В. Стефаника, 2025. 231 с. : іл.

Книга спогадів друзів і колег, учнів, рідних та близьких людей присвячена пам'яті відомого мовознавця, доктора філологічних наук, професора, завідувача кафедри української мови (1992–2023), директора Інституту українознавства (1996–2014), Почесного професора Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника (2024), Заслуженого діяча науки і техніки України (2014) В. Ґрещука. У книгу включено бібліографічний покажчик наукових праць, публіцистичних матеріалів, наукове керівництво та опанування дисертаційними дослідженнями, інтерв'ю В. Ґрещука, також надано перелік нагород ученого.

Розрахована книга на широке коло читачів.

Шифр зберігання НБУВ: Ва881238

Шифр зберігання ВНБІ: д Ґ81

4. Академік Олександр Миколайович Динник: український вчений-механік і організатор науки (1876–1950) : персон. біобібліогр. довід. : публікація док. / відп. ред. В. Л. Богданов ; авт.-уклад.: В. Л. Богданов, А. І. Шаповал, П. М. Штих [та ін.] ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Нац. комітет України з теорет. і приклад. механіки. Київ : НБУВ ім. В. І. Вернадського, 2025. 120 с. : іл. Назва на корінці: Академік Олександр Миколайович Динник (1876–1950). До 150-річчя від дня народж.

Ювілейне видання присвячено видатному українському вченому-механіку, педагогу, організатору науки О. Диннику (1876–1950). У ньому висвітлено життя та наукова діяльність ученого в системі НАН України, вміщено нові документи й фотографії, представлено доповнену бібліографію праць.

Розраховане видання на науковців, істориків науки, викладачів, аспірантів, студентів та усіх, хто цікавиться історією науки України й долею її яскравих особистостей.

Шифр зберігання НБУВ: Вс73819

Шифр зберігання ВНБІ: д Д46

5. Професор Анатолій Іванович Долматов : біобібліогр. покажч. / уклад.: І. В. Олійник, Н. М. Ткаченко ; Харків : Нац. аерокосм. ун-т «Харків. авіац. ін-т». 2025. 80 с. ХАІ – 95 років.

Видання присвячене видатному вченому та педагогу, фахівцю в галузі авіадвигунобудування, лауреату Державної премії України, заслуженому діячу науки і техніки України, доктору технічних наук, професору А. Долматову. Покажчик висвітлює діяльність ученого, яка спрямована на розвиток науково-технічної сфери й підвищення ролі науки в суспільстві, створює умови для наукової творчості молодих учених, сприяє розвитку матеріально-технічної бази Національного аерокосмічного університету ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут» та міжнародного науково-технічного співробітництва.

Для науковців, здобувачів освіти і фахівців у галузі авіадвигунобудування.

Шифр зберігання НБУВ: Ва882154

Шифр зберігання ВНБІ: д Д64

6. Марія Загайкевич : бібліогр. покажч. / уклад. О. Мельник ; Наук. т-во ім. Шевченка в Україні, Коміс. бібліографії і книгознавства. Львів : Наук. т-во ім. Т. Шевченка, 2006. 53 с. (Науково-довідкові видання. Серія 1. Бібліографія / Наукове товариство ім. Шевченка в Україні, Комісія бібліографії і книгознавства ; т. 16).

Бібліографічний покажчик укладено з метою ширше познайомити читачів з непересічною українкою, відомим українським вченим-музикознавцем, доктором мистецтвознавства, професором, Лауреатом премії ім. М. Лисенка Марією Петрівною Загайкевич.

У покажчику зібрано окремі видання, публікації в колективних монографіях, наукових збірниках, журнальні та газетні статті, рецензії. Окремий його розділ присвячено багаторічній педагогічній діяльності вченої, зокрема її керівництву й опонуванню дисертацій, також він містить літературу про неї.

Розрахований покажчик на наукових працівників у галузях мистецтвознавства та на всіх, кого цікавить музичне й театральне мистецтво та культура в цілому.

Шифр зберігання НБУВ: Ва881484

Шифр зберігання ВНБІ: д З-14

7. Василь Ільницький: журналістика на зламі тисячоліть : біобібліогр. покажч. до 65-річчя від дня народж. / уклад.: М. Б. Бадида, І. В. Когутич-Гаврош ; Комун. закл. «Закарпат. обл. універс. наук. б-ка ім. Ф. Потушняка» Закарпат. облради, Держ. ВНЗ «Ужгород. нац. ун-т». Ужгород : Говерла, 2025. 220 с. : іл., фот. (Закарпатська публіцистика в іменах: бібліографія).

Покажчик багатогранно представляє доробок авторитетного журналіста, публіциста закарпатських і всеукраїнських друкованих й електронних медіа, людину з чіткою громадянською позицією та державницькими поглядами, багаторічного редактора перших демократичних газет, власного кореспондента газети «День» по Закарпатській області, директора Інформаційно-видавничого центру УжНУ. Доповнено видання іменним покажчиком, списком псевдонімів, переліком нагород В. Ільницького, а також списком використаних періодичних видань.

Для бібліотекарів, журналістів, дослідників, студентів, шанувальників преси та історії краю.

Шифр зберігання НБУВ: Ва879286

Шифр зберігання ВНБІ: д І-48

8. Роман Юрійович Кігель : біобібліогр. покажч. до 100-річчя з дня народж. засн. Вінниц. нац. політехн. ін-ту (Вінниц. нац. техн. ун-т) / уклад.: К. В. Дєдова, О. М. Немчук ; відп. за вип. Т. Є. Притуляк ; Вінниц. нац. техн. ун-т, Наук.-техн. б-ка. Вінниця : ВНТУ, 2025. 52 с. : фот. (Вчені нашого університету).

Біобібліографічний покажчик присвячено пам’яті кандидата економічних наук, професора, засновника й першого керівника Вінницького політехнічного інституту (1961–1976 рр.), заслуженого працівника народної освіти України Р. Кігеля. Видання надає інформацію про біографічні та наукові віхи життя вченого, свідчення про Р. Кігеля як наставника й педагога. Доповнено видання ілюстративним матеріалом.

Адресоване науковцям, бібліотечним працівникам та усім, хто цікавиться історією розвитку вищої технічної освіти України.

Шифр зберігання НБУВ: Ва881093

Шифр зберігання ВНБІ: д К38

9. Роман Михайлович Кушнір : біобібліогр. покажч. / відп. ред., авт. наук.-біограф. нарису В. О. Пелих ; уклад. літ. Г. Ю. Гарматій ; НАН України, Ін-т приклад. проблем механіки і математики ім. Я. С. Підстригача. Львів : Ін-т приклад. проблем механіки і математики ім. Я. С. Підстригача НАН України, 2024. 136 с. : фот. До 70-річчя від дня народження.

Бібліографічний покажчик присвячено відомому українському вченому в галузі механіки деформівного твердого тіла та прикладної математики, автору фундаментальних і прикладних досліджень з математичних проблем

механіки й математичного моделювання взаємозв'язаних процесів різної фізичної природи в структурно-неоднорідних тілах, лауреату Державної премії України в галузі науки і техніки та премій ім. М. О. Лаврентьєва і М. М. Крилова НАН України, Заслуженому діячу науки і техніки України, академіку НАН України Р. Кушніру.

Покажчик містить відомості про основні етапи життя та наукової, науково-організаційної й педагогічної діяльності Р. Кушніра. До книги додається покажчик опублікованих праць, який знайомить читача з науковим доробком ученого.

Адресоване видання науковим працівникам і всім, хто цікавиться історією вітчизняної науки й техніки.

Шифр зберігання НБУВ: Ва881389

Шифр зберігання ВНБІ: д К96

10. Литвин В. М. Незглибимість духовних ресурсів (Микола Іванович Карпенко) : біобібліогр. покажч. / Володимир Литвин. Кам'янець-Подільський : Рута, 2025. 60 с. : портр. (Біобібліографічні покажчики Бориспільщини ; вип. 2). До 100-річчя від дня народж.

Книга присвячена 100-річчю від дня народження поета, перекладача, публіциста, літературознавця, редактора, журналіста, члена Спілки письменників України Миколи Івановича Карпенка. Видання висвітлює життєвий і творчий шлях поета, доповнено бібліографією його художніх, публіцистичних, літературознавчих творів, перекладів, статей, відгуків, рецензій, також подано інформацію щодо участі М. Карпенка в роботі редколегій, упорядкуванні.

Розраховане видання на науковців, викладачів і студентів, учителів та учнів, краєзнавців, музейних і бібліотечних працівників.

Шифр зберігання НБУВ: Ва882407

Шифр зберігання ВНБІ: д К26

11. Матеуш В. О. Бібліографічний звіт. Хмельницький : ФОП Цюпак А. А., 2024. 48 с. Назва обкл.: Віталій Матеуш. Бібліографічний звіт.

Збірку присвячено письменнику, літературознавцю, досліднику, критику, краєзнавцю Віталію Матеушу. У ній надається інформація про автора, подається його бібліографія від 1971 по вересень 2024 р., також включено новаторське зворотне інтерв'ю, учасниками якого стали В. Матеуш і Ю. Лискун (Яворська).

Розрахована книга на широкий загал читачів.

Шифр зберігання НБУВ: Р144072

Шифр зберігання ВНБІ: д М34

12. Юрій Андрійович Мицик. Біобібліографія (доповнення) / упоряд.: І. Тарасенко, В. Брехуненко ; Нац. акад. наук України, Ін-т укр. археографії та

джерелознавства ім. М. С. Грушевського. Київ : Брехуненко Н. А. [вид.], 2024. 32 с.

Ювілейну збірку присвячено видатному українському вченому, професору Ю. Мицику. Особливу увагу приділено науковій діяльності вченого з 2020 по 2024 р. За п’ять років учений підготував та опублікував 132 наукові праці, дев’ять збірників документальних матеріалів і монографію, також вийшли два томи серійної археологічної публікації «Сіверщина гетьманських часів», три томи документальної спадщини компанійського полковника І. Новицького, збірник «Документальна спадщина Свято-Преображенського Мгарського монастиря XVII–XVIII ст.».

Адресовано покажчик науковим працівникам, викладачам, аспірантам, студентам.

Шифр зберігання НБУВ: Р143608

Шифр зберігання ВНБІ: д М70

13. Олександр Іванович Мороз : біобібліогр. покажч.: до 70-річчя від дня народж. / уклад. О. Н. Кузь. Львів : Вид-во Львів. політехніки, 2025. 108 с. : фот. (Біобібліографія вчених Львівської політехніки).

Покажчик містить відомості про вагомі здобутки провідного науковця, талановитого лектора, завідувача кафедри геодезії, керівника Інституту сталого розвитку ім. В. Чорновола, професора кафедри туризму Львівської політехніки О. Мороза. До видання включено біографічні відомості, бібліографію усіх наукових і методичних праць, перелік опублікованих монографій, список дисертацій, захищених під керівництвом О. Мороза.

Адресовано видання науковим працівникам, історикам науки, студентам.

Шифр зберігання НБУВ: Ва882876

Шифр зберігання ВНБІ: д М80

14. Ониськів Дарія – журналістка і краєзнавиця. Біографічно-бібліографічний довідник (до 55-ліття з дня уродин і 20-річчя журналістської діяльності) / упоряд.: М. Ониськів, О. Малярчук. Івано-Франківськ : Фоліант, 2022. 252 с.

Довідник подає біографічні відомості Д. Ониськів (Мельник) та надає перелік історико-краєзнавчих видань, анотацій до них, науково-популярних статей, краєзнавчих матеріалів, газетних статей; досліджує участь Д. Ониськів у науково-практичних конференціях, форумах, презентаціях, культурно-просвітніх заходах. Висвітлює її діяльність у періодиці, містить електронні адреси сайтів, які відображають її краєзнавчу та просвітницько-культурну діяльність.

Адресовано краєзнавцям, етнографам, бібліотекарям, учителям, учням і студентам.

Шифр зберігання НБУВ: Ва882788

Шифр зберігання ВНБІ: д О-58

15. Юркевич О. Яків Оренштайн і українська книга XIX – першої половини XX ст.: іст.-книгознав. дослідж. / Олександра Юркевич, Наталія Кошик ; відп. ред. Л. В. Сніцарчук ; Львів. нац. наук. б-ка України ім. В. Стефаника, Від. наук. бібліографії. Львів : ЛННБ України ім. В. Стефаника, 2024. 236 с. : портр.

Збірка представляє видавничий доробок книгознавця, громадського діяча та натхненника української книжної справи Я. Оренштайна (1875–1942). В ній представлені в межах розділів та підрозділів бібліографічні описи книг українських та світових прозаїків і поетів, підручники, атласи, дитячі книжечки, збірки пісень тощо.

Розраховано на істориків, літературознавців, дослідників історії періодики та видавничого руху.

Шифр зберігання НБУВ: Ва880787

Шифр зберігання ВНБІ: д О-65

16. Остапенко Тетяна Анатоліївна: біобібліогр. нарис / авт.-упоряд.: С. Булах, О. Кірішева, С. Науменко [та ін.] ; ред. Н. Бортнік ; авт. ідеї та уклад. фотогалереї О. Кірішева ; Нац. наук. мед. б-ка України. Київ : Коляда О. П. [вид.], 2025. 192 с. : фот. (Славні імена української медичної книги: медичні бібліотеки України в особах, документах, бібліографії).

Ювілейне видання присвячене заслуженому працівнику культури України, в. о. генерального директора Національної наукової медичної бібліотеки України Т. Остапенко. Вступна стаття покажчика висвітлює життєвий, творчий та професійний шлях Т. Остапенко. У розділах зазначено основні дати життя і професійної діяльності, подано вітальні слова директорів медичних бібліотек України, відгуки співробітників ННМБУ, вітання та слова вдячності багаторічних користувачів бібліотеки, враження про культурно-мистецькі заходи, наведено перелік науково-практичних конференцій ННМБУ, що відбулися з 2000 до 2025 рр., і назви доповідей Т. Остапенко. Хронологічний покажчик праць вміщує бібліографічні описи 171 джерела. Доповнене видання іменним покажчиком прізвищ співавторів, упорядників, редакторів та інших осіб, про яких згадано в бібліографічних описах та фотогалерею життєвих подій.

Адресовано науковцям, спеціалістам медичної галузі та фахівцям бібліотечної справи.

Шифр зберігання НБУВ: Ва880395

Шифр зберігання ВНБІ: д О-76

17. Академік І. М. Патлай. Науковий і життєвий шлях: до 90-річчя від дня народж. / ред.: В. Л. Мєшкова, С. А. Лось, І. В. Оболоник. Харків: Факт, 2025. 75 с. : фот.

Збірник спогадів друзів, колег, учнів і родичів про життя та творчість видатного вченого-лісівника, колишнього директора УкрНДІЛГА (1990–1998 рр.), доктора сільськогосподарських наук, професора, академіка УААН І. Патлая доповнено покажчиком його наукових праць і виданий до 90-річчя від дня народження.

Шифр зберігання НБУВ: Ва883104

Шифр зберігання ВНБІ: д П20

18. Юрій Михайлович Рашкевич: біобібліогр. покажч.: до 70-річчя від дня народж. / уклад. Н. О. Кустра. Львів : Вид.-во Львів. політехніки, 2025. 88 с. : фот. (Біобібліографія вчених Львівської політехніки).

Біобібліографічний покажчик присвячено науковцю, педагогу, державному діячу, керівнику кафедри автоматизованих систем управління, засновнику і завідувачу кафедри інформаційних технологій видавничої справи, проректору з міжнародних зв'язків Львівської політехніки, доктору технічних наук, професору, заслуженому працівнику освіти України Ю. Рашкевичу. Видання подає перелік опублікованих монографій Ю. Рашкевича, наукових статей, патентів, навчально-методичних матеріалів та доповідей на наукових конференціях.

Видання призначене для наукових працівників, істориків науки, студентів.

Шифр зберігання НБУВ: Ва882877

Шифр зберігання ВНБІ: д Р28

19. Рева Н. Я – бібліограф. Ніжин: Вид. ПП Лисенко М. М. 2025. 144 с. : 24 іл.

Книга-сповідь відомого українського бібліографа і науковця Н. Реви є науковим доробком бібліотекознавства та гуманітарних знань. Автор зі свого багаторічного досвіду визначає шляхи розвитку сучасної бібліотеки незалежної України як одного з найважливіших складників культури.

Розрахована на науковців, фахівців бібліотечної справи, а також на широке коло читачів.

Шифр зберігання НБУВ: Ва881021

Шифр зберігання ВНБІ: д Р32

20. Олександр Петрович Реєнт / упоряд.: Д. Г. Стегній, Н. О. Волошинська, Д. О. Ніколайчук ; відп. ред. В. А. Смолій ; НАН України, Ін-т історії України НАН України, Нац. іст. б-ка України. Київ : Академперіодика, 2025. 130 с. : іл. (Біобібліографія вчених України). До 75-річчя від дня народж.

Довідник надає інформацію про основні етапи життя, наукову та громадську діяльність відомого українського вченого-історика, доктора історичних наук, професора, члена-кореспондента НАН України, завідувача

відділу історії України XIX – початку XX ст., заступника директора Інституту історії України НАН України, голови Національної спілки краєзнавців України О. Реєнта. Науковий доробок вченого представлений у хронологічному покажчику друкованих праць.

Видання розраховане на науковців, викладачів, аспірантів, студентів та всіх, хто цікавиться історичною наукою.

Шифр зберігання НБУВ: Ва881686

Шифр зберігання ВНБІ: д Р33

21. Рижкова Таїсія Миколаївна: біобібліогр. покажч. пр. за 2003–2025 рр.: до 75-річчя від дня народж. / уклад.: Е. А. Бочарова, Т. Б. Богданова ; наук. ред. Н. М. Ніколаєнко; Наук. б-ка. ДБТУ. Харків, 2025. 64 с. (Праці вчених; вип. 10).

У збірнику, присвяченому ювілейній даті у житті Т. Рижкової, докторки технічних наук, професорки кафедри технології переробки та якості продукції тваринництва Державного біотехнологічного університету, вміщено та згруповано в хронологічному порядку за видами видань, у межах року за абеткою назв видань наукові, навчальні, навчально-методичні праці, патенти та статті, опубліковані з 2003 до 2025 р.

Шифр зберігання НБУВ: Ва882155

Шифр зберігання ВНБІ: д Р49

22. Материк нездоланної духовності Миколи Руденка : біобібліогр. нарис / упоряд.: І. Лешнівська, Н. Бала; ред. О. Букавіна; наук. ред. І. Лешнівська. Львів : ЛОУНБ, 2024. 60 с. (Поборники державності України). Назва обкл.: Материк нездоланної духовності. Микола Руденко.

Збірник висвітлює життєвий і творчий шлях українського прозаїка, поета, публіциста, філософа, економіста, науковця, громадського й політичного діяча, правозахисника, дисидента, очільника Української Гельсінської групи М. Руденка. Доповнено збірник списком інтерв'ю письменника, бібліографією публікацій про М. Руденка та іменним покажчиком.

Розрахований на широке коло читачів.

Шифр зберігання НБУВ: Ва881471

Шифр зберігання ВНБІ: д Р73

23. Улас Самчук (1905–1987): «Бог вложив в мої руки перо»: бібліогр. покажч. / уклад. М. Пайонк ; ред. О. Раскіна ; Департамент культури та туризму Тернопіл. обл. військ. адмін., Тернопіл. обл. універс. наук. б-ка. Тернопіль: Підручники і посібники, 2025. 111 с. : фот. (Родом з України; вип. 13).

Матеріали збірника, присвяченого пам'яті українського письменника У. Самчука містять бібліографію його творів із фондів Тернопільської

обласної універсальної наукової бібліотеки, а також документи, які надають відомості про його життя та творчість.

Книга буде корисною літературознавцям, краєзнавцям, науковцям, педагогам, студентам, бібліотекарям, а також усім шанувальникам творчості У. Самчука.

Шифр зберігання НБУВ: Ва880113

Шифр зберігання ВНБІ: д С17

24. Валерій Андрійович Смолій: біобібліографія / уклад.: Ю. Грищенко, Л. Матвійчук, В. Матях; відп. ред. Г. Боряк ; НАН України, Ін-т історії України НАН України. Київ : Академперіодика, 2025. 198 с. : портр. (Біобібліографія вчених України / НАН України).

Видання містить інформацію про життєвий та науковий шлях одного з провідних вчених України – академіка Національної академії наук України, доктора історичних наук, професора В. Смолія. У покажчику надається біографічна довідка, список наукових праць ученого, список дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора / кандидата наук, які були виконані під керівництвом В. Смолія, список видань за його редакцією, редагуванням та рецензуванням, також наводиться інформація про участь вченого (головування та членство) у редакційних колегіях періодичних та продовжуваних видань.

Адресоване науковим працівникам, викладачам закладів вищої освіти, студентам факультетів історичного профілю та співробітникам бібліотечних установ.

Шифр зберігання НБУВ: Ва883369

Шифр зберігання ВНБІ: д С51

25. Валерій Федорович Солдатенко: біобібліографія / упоряд.: В. М. Вашкевич, Т. П. Урзікова; НАН України, Ін-т політ. і етнонац. дослідж. ім. І. Ф. Кураса. Київ: Пріоритети, 2016. 80 с. : портр. (Біобібліографія вчених України).

Покажчик надає інформацію про основні етапи життя та наукової діяльності члена-кореспондента НАН України, доктора історичних наук, професора В. Солдатенка. Видання містить бібліографію наукових праць ученого за 1971–2015 рр., укладених за хронологічним принципом, список рецензій на праці В. Солдатенка, подається інформація щодо членства науковця у складах редакційних колегій колективних та періодичних видань, наукових журналів і збірників, окремими розділами подається біографічна та бібліографічна інформація про вченого.

Для науковців, викладачів, аспірантів, студентів.

Шифр зберігання НБУВ: Ао277857

Шифр зберігання ВНБІ: д С60

26. Богдан Іванович Стадник: біобібліогр. довід. / уклад.: Т. Бубела, М. Дорожовець, О. Івахів [та ін.] ; Нац. ун-т «Львів. політехніка». Львів : Вид-во Львів. політехніки, 2024. 183 с. : фот.

Збірник спогадів учнів, співробітників і закордонних колег відомого українського вченого у галузі температурних досліджень, громадського діяча, організатора науки, очільника наукової школи засобів вимірювання фізичних величин, доктора технічних наук, професора Б. Стадника доповнений літературою про його життя, наукову та науково-педагогічну діяльність, біографічною довідкою з оглядом наукового доробку вченого, списком книг, наукових статей, тез конференцій, статей з газет, переліком праць іноземними мовами, списком робіт, захищених у спеціалізованій Вченій раді, якою керував учений, звітами з науково-дослідної роботи, які були виконані під його керівництвом, подаються також списки авторських свідоцтв та патентів, неопубліковані матеріали виділено окремими розділами.

Адресовано збірник науковцям, викладачам, аспірантам, студентам та всім, хто цікавиться діяльністю видатних людей.

Шифр зберігання НБУВ: Вс73304

Шифр зберігання ВНБІ: д С76

27. Академік Кирило Стародубов – видатний вчений-терміст: реком. біобібліогр. покажч. / упоряд.: М. А. Мироненко, Т. М. Мищенко, С. Ю. Жилінська ; ред. І. С. Голуб; Упр. культури, національностей і релігій Дніпров. облдержадмін., Дніпров. обл. універс. наук. б-ка ім. Первоучителів слов'ян. Кирила і Мефодія. Дніпро: ДОУНБ, 2024. 100 с. : іл. (Вчені Дніпропетровщини; вип. 8). До 120-річчя від дня народж. К. Ф. Стародубова.

Біобібліографічний покажчик присвячено 120-річчю від дня народження видатного вченого-металурга, доктора технічних наук, професора, академіка, засновника української школи металургів-термістів, лауреата Державної премії К. Стародубова. До книги увійшов нарис і спогади про життя вченого, також бібліографія його праць і публікацій про нього. Бібліографічні джерела частково анотовані. Видання доповнене іменним покажчиком та ілюстроване фотографіями 1950–1970-х рр. із фондів народного музею історії ДМеті.

Для дослідників історії науки, краєзнавців і всіх, хто цікавиться діяльністю видатних людей.

Шифр зберігання НБУВ: Ва881470

Шифр зберігання ВНБІ: д С77

28. Шигимага Віктор Олександрович: біобібліогр. покажч. пр. за 1984–2025 рр. / уклад.: Е. А. Бочарова, Т. Б. Богданова; наук. ред. Н. М. Ніколаєнко ; Держ. біотехнол. ун-т, Наук. б-ка. Харків : ДБТУ, 2025. 65 с. : фот. кольор. (Праці вчених; вип. 8). Текст укр., рос. До 70-річчя від дня народж.

Ювілейний покажчик присвячено 70-річчю від дня народження доктора технічних наук, професора кафедри електромеханіки, робототехніки, біомедичної інженерії та електротехніки Державного біотехнологічного університету В. Шигимаги. Бібліографія у покажчику розташована в хронологічному порядку за видами видань і містить наукові, навчальні, навчально-методичні видання, статті, авторські свідоцтва та патенти, також праці, що були опубліковані з 1984 до 2025 р. Доповнена книга іменним покажчиком співавторів.

Розрахована на науковців, фахівців з питань біофізики клітини, репродуктивної біотехнології, розробки методів та нестандартної вимірювальної біофізичної апаратури на рівнях від клітини до організму, фізико-математичного моделювання електричних властивостей клітини, робототехніки й автоматизації процесів в агропромисловому комплексі та сільськогосподарських біотехнологіях, викладачів, аспірантів, студентів, працівників інформаційних установ та фахівців бібліотечної справи.

Шифр зберігання НБУВ: Ва880132

Шифр зберігання ВНБІ: д Ш55

29. Заслужений лікар України Юрчак Володимир Пилипович (1936–1996): біобібліогр. покажч. наук. і публіцист. пр. за 1956–1996 рр. / уклад. Е. В. Юрчак ; наук. ред. В. А. Вергунов. Київ: ННСГБ НААН, 2024. 282 с. : фот. (Відомі вчені-природознавці та освітяни України; кн. 13).

Біобібліографічний покажчик ознайомлює читачів з основними етапами життя, наукової і практичної діяльності завідувача відділення ортопедії та травматології (1967–1996) дитячої спеціалізованої клінічної лікарні № 14 «Охматдит» м. Києва, кандидата медичних наук, заслуженого лікаря України В. Юрчака (1936–1996). У покажчику досліджено витоки заснування для чорноробів безкоштовної лікарні цесаревича Миколая у 1894 р. та роль у її становленні відомого українського мецената Н. Терещенка. Висвітлено діяльність В. Юрчака та роботу очолюваного ним ортопедо-травматологічного відділення за майже 30 років. Вивчено науковий доробок та винахідницько-раціоналізаторську роботу з упровадження нових методик лікування та діагностики. Засвідчено, що накопичений досвід В. Юрчака, наукові розробки, винаходи та раціоналізаторські пропозиції лікування ортопедо-травматологічних хвороб стали міцним підґрунтям для здійснення подальших наукових і практичних досліджень.

Для широкого кола читачів.

Шифр зберігання НБУВ: Ва879922

Шифр зберігання ВНБІ: д Ю83